

СЕРГІЙ ЧМЕЛЬОВ

Клантук
ІСТОРІЇ

СЕРГІЙ ЧМЕЛЬОВ

Клантук ІСТОРІЇ

ГУМОРЕСКИ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
КИЇВ-1961

Переважає більшість гуморесок С. Чмельова написана в роки перших п'ятирічок. Автор викриває в них бюрократів і хапуг, міщан і рвачів, церковників і самогонників, п'яниць і ледарів, різних пристосуванців, прихованих і відвертих ворогів трудящих; висміює пошлі міщанські смаки в поглядах на мистецтво і людей, що схиляються перед іноземщиною.

Написані колоритною мовою, пересипані народним гумором, вони, безумовно, викличуть щирий сміх читача.

Упорядкування та вступне слово
Є. КРАВЧЕНКА

Редактор *Л. Л. Маляренко*
Художник *А. М. Дев'яній*
Художній редактор *М. П. Вуек*
Технічний редактор *М. О. Войнаровський*
Коректор *З. Г. Коваль*

Сергей Петрович Чмелев
Лоскуток історії
(На українском языкє)

БФ 15888. Здано на виробництво 5/1 1961 р. Підписано до друку 5/V 1961 р.
Формат паперу 84×108¹/₃₂. Фізичн. друк. арк. 2,25. Умовн. друк. арк. 3,780.
Обліково-видавн. арк. 2,930. Ціна 9 коп. Замовл. 404. Тираж 11 000.

Держлітвидав України, Київ, Володимирська, 42.

4-а поліграффабрика Головополіграфвидаву Міністерства культури УРСР,
Київ, пл. Калініна, 2.

СЛОВО ПРО ТОВАРИША ПО ПЕРУ

Читачі старшого покоління, напевне, пам'ятають, як у 30—40-х роках поруч з дотепними творами Остапа Вишні, Василя Чечвянського, Юрія Вухналя та інших українських радянських сатириків і гумористів друкувались гострі фейлетони, сатиричні оповідання та коротенькі гуморески Сергія Чмелюва. Їх можна було бачити на сторінках журналів «Червоний перець» і «Крокодил», друкувались вони в республіканських газетах та окремими книжками. Короткі, гострі, дотепні, написані на злобу дня, гуморески С. Чмелюва залюбки читалися, використовувались агітаторами, часто звучали зі сцени. Бо сатира й гумор завжди користувались і користуються великою популярністю в народі. Радянський народ-переможець активно використовує гостру зброю сатири й гумору в боротьбі з ідейними ворогами, а також у боротьбі з пережитками минулого в свідомості відсталих людей.

* * *

Сергій Петрович Чмелюв народився 1896 року в селі Нова Водолага на Харківщині в родині фельдшера. Здобувши вищу юридичну освіту в Харківському університеті, він з перших років існування Радянської влади виступає як журналіст, а пізніше як письменник-гуморист.

Мало прожив талановитий письменник, всього 45 років. У жовтні 1941 року Сергій Петрович помер від важкої хвороби — туберкульозу, помер у розквіті творчих сил і таланту.

Сергій Чмелюв залишив чимало збірок гуморесок, сатиричних оповідань, дотепних зарисовок: «Горохом об стінку» (1929), «А ви кажете...», «Ваші знайомі» (1930), «Свиняча справа» (1931), «Перекваліфікація» (1933), «Навіть дивно!» (1934) та інші.

Звичайно, не всі твори, вміщені в цих збірках, написані на

належному ідейному й художньому рівні, а значить, не всі вони витримали перевірку часом. Частина гуморесок С. Чмелюва втратила свою актуальність або ж написана на основі неглибоких життєвих фактів чи сумнівних анекдотів. Отже, вони можуть лише ілюструвати творчий шлях письменника, а не прикрашати його літературний доробок.

Та не ці твори-одноденки визначають творче обличчя письменника-гумориста Сергія Чмелюва. Його перу належить чимало гострих і актуальних гуморесок та фейлетонів, які не втратили свого значення і в наш час. У кращих своїх творах автор порушує важливі проблеми, відкриває нищівний сатиричний вогонь по бюрократах і рвачах, замаскованих ворогах соціалізму і носіях релігійного дурману, підлабузниках і затискувачах критики тощо. Особливо гостро висміює письменник носіїв гнилої буржуазної моралі, людців, що схиляються перед іноземщиною.

Разюче таврує автор рвачів і симулянтів («Курортник»), підлабузників і перестраховщиків («В ударному порядку», «Графологія»), розтратників державних коштів, що завжди каються і знову продовжують робити свою мерзенну справу («Марія-Магдаліна»), акторів-шкурників, які вагаються, де вигідніше співати — в театрі, на базарі чи в церкві («Доспівався» та інші).

Там, де йдеться про явних ворогів народу, слово автора гостре, як штик. І навпаки, коли він хоче щось порадити, підказати, виправити, його гумор пом'якшується, звучить лірично. У такому плані написана гумореска «Горе від розуму», яку С. Чмелюв назвав «жарт». Семен Сидорчук за допомогою сина-піонера ліквідував свою неписьменність і став досить популярною особою на селі. Його запрошують у різні комітети, комісії, осередки підписувати, ув'язувати, заповнювати, розтлумачувати, читати й писати неписьменним людям листи тощо. Ця «популярність» примусила, нарешті, Сидорчука написати до сільради таку заяву: «Не маючи більше змоги й надалі нести таку популярність, прошу мене з цього числа вважати за неписьменного...»

Цікава і своєрідна манера творчого почерку Сергія Чмелюва, в якій є багато повчального, особливо для літературної молоді, газетних працівників. Та про це, очевидно, ще скажуть дослідники-літературознавці, як скажуть і своє авторитетне слово про всю його літературну спадщину — ще і не зібрану, і не досліджену.

Наше скромне завдання полягало в тому, щоб познайомити сучасного читача з кращими творами С. Чмелюва, які і на сьогоднішній день не втратили своєї актуальності і виховного значення.

ЄВГЕН КРАВЧЕНКО

ГОРЕ ВІД РОЗУМУ

(Жарт)

Розділ перший

Спочатку, звичайно, була доповідь про міжнародне становище, далі йшла позачергова заява завідувача кооперативної крамниці про те, що щури знищили 50 метрів мануфактури, а потім почалося найголовніше.

Голова сільради урочисто вивів на сцену Семена Сидорчука і голосно проказав:

— Цей громадянин, товариші, не дивлячись на свої сорок три роки і не чекаючи культурного походу, добровільно й самостійно, за допомогою тільки свого піонерського сина Хведька ліквідував неписьменність. Тепер, товариші, однією письменною людиною в світі стало більше. Будемо ж сподіватися, що ця людина всі свої знання віддасть на користь рідному селу й буде зразковим активістом. Вра!!! Тричі «вра» шановному товаришеві Сидорчукові!

І під гучні оплески голова підніс майбутньому діячеві подарунок — книжку «Полезный лечебник, или 300 необходимых советов, как убережь скот от ящура».

Крім цього, піонерський загін обрав Семена Сидорчука почесним піонером, секретар сільради оголосив клопотання перед вищими органами про надання Сидорчукові звання ударника праці, а пожежна команда свою єдину пожежну бочку назвала «бочкою імені тов. Сидорчука».

Розділ другий

З того дня, власне кажучи, і почалося...

— Товариші, я пропоную обрати Семена Сидорчука головою санітарного догляду. Людина він хороша, а головне, письменна.

— Степане Карповичу, де б нам для КНС технічного секретаря знайти?

— Та господи ж! Візьміть Сидорчука Семена. І соціальне становище в нього підходяще, і, знову ж, письменний...

Слухали: Доповідь секретаря осередку про втягнення селянського активу в кооперативну роботу.

Ухвалили: Висунути в члени правління, як чесну й письменну людину, Семена Сидорчука.

— Кого б це нам до міста за посівним зерном відрядити?

— А, звичайно, Сидорчука. Він же письменний. Відразу все знайде і взагалі не підкачає.

— А я, Семене Івановичу, до вашої милості. Листа оце від синка одержала. Може, прочитали б. Я ж неписьменна, а ви ж той...

Розділ третій

Три місяці крутився наш Сидорчук між комітетами, комісіями, товариствами, осередками. Три місяці письменний бідолаха секретарював, доповідав, ув'язував, підписував, відповідав, заповнював чужі анкети (письменний же), читав уголос чужі листи. Нарешті не витримав і...

Розділ четвертий

«До Н-ської сільської Ради.

Не маючи більше змоги й надалі нести таку популярність, прошу мене з цього числа вважати за неписьменного.

Семен Сидорчук».

А де ж мораль, кажете? А ось: крути, та не перекручуй. Або ж — як люблять казати наші фейлетоністи — не перегибай палки.

Т О Ч Н А М Е Х А Н І К А

Місяць тому я придбав годинника, дарма що він тресту точної механіки, а все-таки не завжди стоїть. І взагалі годинничок нічого собі — кругленький, чепурненький і на руці носити можна. І красиво, й інтелігентно. А що велика стрілка, кокетуючи, бігає за маленькою, порушуючи всі правила годинникового руху, то це навіть цікаво: тільки ось-ось було за чверть п'ять, а глянув — уже пів на дванадцятю. Темпи нечувані! З таким годинником тільки жити та радіти, аж ні! Одного чудового ранку годинник став. Уявіть собі — такий енергійний і темпераментний годинник, а став. «Ні туди Микита, ні сюди Микита». Як стовп. Робити нічого; передчуваючи накладні витрати, я зітхаю і йду до годинникової майстерні металокомбінату. Даю годинника. Головний майстер вставляє в око свій спецмонокль й іронічно розглядає мою «точну механіку».

— 35,— коротко резюмує він свій огляд.

— Не вистачає 35 гвинтиків? — намагаюся я розшифрувати його резюме.

Майстер спокійно знизує плечима:

— При чому тут гвинтики? Я кажу — тридцять п'ять карбованців.

— За роботу? — стогну я.

Майстер велично хитає головою і, щоб я зрозумів, що аудієнцію закінчено, повертається спиною.

Я з ненавистю дивлюся на годинника: така невеличка лагідна штука, а «накриває» мене на тридцять п'ять карбованців.

Я тупцююся на місці й боязко запитую:

— Пробачте за вираз... А що з ним?

Майстер знову встромляє в око спецмонокль і розглядає мене, наче коліщатко якогось мізерного механізму. Нарешті відповідає:

— У вас зламався маятник. І взагалі — треба почитити.

Мені, звичайно, шкода грошей, але наївна думка раптово приходиться мені в голову: а що, як після чистки годинник буде наче новий, тоб-пак, не новий — новий він був досить-таки поганий.

Взагалі, думаю, може, після чистки він буде наче не з тресту точної механіки.

— Добре, — кажу я. — Їжте моє тіло, пийте мою кров і давайте квитанцію.

За місяць приходжу по годинника. Дивлюся — іде. Чудесно. Повертаюсь додому. Став, став, як стовп. Я назад, до майстерні. «Рятуйте, — кажу, — точну механіку. Стоїть, будь вона проклята».

Майстер спокійно і велично оглянув мене з голови до ніг і відрізав:

— Замовлення вже вам здано. Ви виносили його з майстерні, а тому ми ні за що не відповідаємо. Може, ви навмисне кидали свій годинник з другого поверху або ж били його молотком.

— Та в мене, — трохи не плачу, — немає молотка і поверху немає.

— Взагалі, — відповідає, — ми ні за що не відповідаємо. Така вже у нас конституція*. Раз з рук зіпхнули — кінець.

— Але ж, — сумую, — тридцять п'ять же ж карбованців взято!

— Правильно, взято, — посміхається майстер. — За прейскурантом, «прікс-фікс», і ні копійки зайвої.

Вийшов я на вулицю. Ану, думаю, перевірю роботу металокомбінату. Піду до другої майстерні, що там скажуть. Знайшов я другу «годинникарню» того ж таки металокомбінату. І тут майстер вставив в око знаряддя виробництва і зазирнув у черево мого триклятого годинника.

— Да... трапилась аварія. Треба чинити.

— Що ж саме? — гірко посміхнувся я.

— Наче не знаєте? — образився майстер. — Ну зви-

* Тут у розумінні: побудова. (Прим. ред.).

чайно, треба лагодити маятник і взагалі почистити весь механізм:

— Добре,— кажу я,— добре. Беріть, чиніть, чистіть, на те ви, наші благодійники, і поставлені, щоб рятувати наші годинники. Бодай їм здохнути.

І, наче ігрок, що грає ва-банк, я кинув на прилавок тридцять п'ять карбованців.

— З вас ще 4 крб. 27 коп.,— проказав майстер,— у нас за прејскурантом, «прікс-фікс», і взагалі...

— Жодної зайвої копійки? — підказав я.

— Ну да, беріть квитанцію і приходьте через місяць.

Після налагодження годинник знову не йде, чого не можна сказати про мене: я знову йду, але вже до третьої майстерні того ж таки чудового комбінату і, наче маніяк, даю і сюди лагодити свій «хрiнометр».

— Що ж з ним? — нервово питаю я, стискуючи кулаки.

— Як що? — велично дивиться на мене крізь лупу майстер.— Тут же нікуди не годящий маятник, і взагалі треба почистити.

— Кого почистити, кого? — осатаніло кричу я.— Годинник? Брешеш! Не годинник, а ваші майстерні треба почистити. Ви, користуючись з того, що ми ні чорта не тямимо в годинникових механізмах, ставите йолопські діагнози, берете гроші, а потім, копирснувши цей механізм чим бог послав, повертаєте його нам. Лопай, мовляв, що дають. Все одно перевірити не зможеш. А ціни? Все у вас робиться за прејскурантом, а чому одна майстерня за ту ж саму роботу бере 35 крб., а друга — 47? Та от, наприклад, ви. Скільки б ви взяли з мене за маятник та чистку?

У співробітника металевого комбінату металеві нерви. Він спокійно дивиться на мене і поволі кидає: «52 у касу!» — і пише чека.

КУРОРТНИК

Величезна постать ледве влезить у двері лікарського кабінету і низьким, мов з бочки, голосом гримить:

— До вас. Я серйозно хворий.

— На що ж ви скаржитесь? — запитує, надіваючи окуляри, лікар.

— На ваші порядки,— відповідає пацієнт.— Ніяк курорту не доскочу. Вже чотирьох лікарів обійшов...

— А що ж у вас болить?

— Як вам сказати,— знизує хворий своїми широкими, могутніми плечима.— Все в мене болить: навіть п'ятка — і та, анатема, ніє. Прямо почуваю, що без курорту не сьогодні-завтра дуба дам.

— Серце болить?

— Ще й як, особливо під час ревізії.

— А в грудях пече?

— Пече, та так, що трохи сорочка не займається.

— В легенях хрипить?

— І не питайте. Всі сусіди навіть гадають, що я собі гучномовця купив, отакі хрипи!

— Ну, гаразд! Зараз подивлюся,— каже лікар.— Будь ласка, роздягніться.

— Та на... навіщо ж вам трудитися? — турбується хворий.— Мою ж хворобу й так видно. Навіть жінка — й та відразу діагноз поставила.

— Ні, вам треба буде роздягнутися,— наполягає лікар.

— Та в вас тут чортячий холод. Ач, із квартирки дме. Застуджуся ще, чого доброго.

— Неправда. Температура тут як слід. Ну, скидайте сорочку, мені треба вислухати ваше серце.

— Вислухати серце? Та ви краще мою жінку вислухайте. Вона прямо каже: «Ех, Льоню, пропадеш ти без курорту».

— Ну? Я чекаю,— суворо відказує лікар.

— От лихо мені з цими ескулапами,— незадоволено всміхається пацієнт.— То кажуть, що рукостискання шкідливе, а то всього хворого лапають — і нічого... А може ж, лікарю, я три роки в лазні не був і мені соромно перед вами роздягатися? Та й взагалі нащо така тяганина? Пишіть відразу: «Потребує курорту», — і справі кінець.

— Так не можна,— заперечує лікар.— Коли я не огляну вас, то повинен буду сказати, що я в вас нічого не знайшов.

— А-а...— радіє хворий.— Так ви обов'язково хочете в мене що-небудь знайти? Та, господи ж... з дорогою душею. Чого ж ви раніше мовчали? Скільки ж вам? — і він витягнув гаманця.

— Не жартуйте,— благає лікар.— На мене ж чекають хворі.

— Ну, а я ж, по-вашому, хто? — обурюється пацієнт.— Може, в мене потайна інвалідність, а ви... Та, крім того, я вже і до курорту зовсім приготувався, втратився, навіть чайника купив... А тут — на тобі!—«здоровий», кажуть. Ну, в останній раз питаю: пропишете мені курорт чи ні?

— Ідіть геть! — стогне лікар.— Не затримуйте інших!

— Так не пропишеш, заразо? Ні? Так ось тобі!..

І ви гадаєте, що це не допомогло? Де там! Не минуло й тижня, як наш герой без ніякої тяганини вже одержав путівку... Думаєте, в Крим на місяць? Ні — в бупр на весь курортний сезон...

ЖИТЛОКООП № 13

Голова правління вбіг до канцелярії і кинув на стіл зім'ятий папірець.

— Це вже нахабство!

Секретар поволі розплющив очі (він куняв над звітом) і запитав:

— В чому справа, маестро?

Голова показав на папірець.

— Цей проклятуший житлокооп № 14 знову нас викликає!

— Ну?! — байдуже відгукнувся секретар.

— От вам і ну! Місяць тому він викликав нас на кращий збір утилю, потім на найскорішу ліквідацію заборгованості, а тепер — помилуйтеся! — йому хочеться змагатися з нами в проведенні місячника чистоти.

— Які чистуни з'явилися! — позіхнув секретар.

— І чому змагатись обов'язково з нами? — продовжував голова. — Мало їм житлокоопів?

— Я давно казав — номер нашого житлокоопу фатальний: 13! — вставив своє слово бухгалтер.

— При чому тут ваша кабалістика? — скривився голова. — Краще он вигадайте що-небудь!

— А все через число — чортяча дюжина.

— Ану вас! — відмахнувся від буха голова і звернувся до секретаря: — Негайно ж скличте нараду санітарної комісії.

— А вона у вас є?

— Що значить — є? Певинна бути!

— «Не все, що є, — повинно бути», — як сказав Шекспір.

— Проваліться ви з вашим Шекспіром! Він, мабуть, ніколи не головував у житлокоопі, йому легко було паяжати. Подивіться краще в протоколах. Ми ж, здається, обрали санкомісію і зафіксували її.

Секретар перегорнув кілька папок.

— Аж дивно: знайшов. Протокол № 47, артикул третій. Слухали, значить, про те й се і ухвалили: до санкомісії обра...

У канцелярію увійшла одвідувачка. Усі троє замахали на неї руками:

— Не заважайте, не заважайте! У нас — змагання. Немає часу.

— У вас часу немає, а в мене — вода,— заявила одвідувачка.

— А вам що, водогін? — відказав голова.— Ви б подивились по інших житлокоопах, як там правління проводять ремонт. Перш усього ремонтують свої квартири, а на мешканців їм плювати. А в нас ні, в нас по-пролетарському, повна рівність.

— Хіба це по-пролетарському? — образилась одвідувачка.— Це по-свинячому. Тьху на вас! — і вийшла.

— Ну от, плює прямо на підлогу. Хіба ж з такими додержись санмінімуму!

— Добре, що тільки місяць чистоти оголосили, а як би рік?

— І не дай боже! Тут хоча б ці тридцять днів витримали.

— Чорта лисого витримаєш! У нас он комісія, і та зникла.

— Та я ж уже знайшов її.

— Ну, слава тобі господи!.. Я не розумію тільки одного: як громадяни, що їх обрано у комісію, забули про це? Я тільки що запитав майже всіх мешканців — ніхто нічого не знає. Яка несвідомість! Яка пасивність! І з такою публікою доводиться працювати!.. Читайте.

Знову риплять двері, і в кімнату входить другий одвідувач. Всі троє накидаються на нього.

— Не заважайте! Не заважайте! Ми змагаємось.

— Змагаєтесь? З ким і на що?

— З житлокоопом № 14 на краще проведення місячника чистоти.

— Чистоти? Здохнути від сміху можна. Ви — і чистота... Ха-ха-ха!

— Що за сміх у канцелярії? І потім я повторюю: у нас змагання.

— А в мене пічка завалилась.

— Та не я ж її завалив?!

— І не я, сама завалилась. Ремонтувати треба.

— Ну от. У нас змагання на чистоту, а не на ремонт. Розумієте? Ми зараз мусимо дбати не за вашу йолопську пічку, а за чистоту, за санмінімум... Добре, що згадав. Павле Івановичу, де постанова про санмінімум?

Бачачи, що діла не буде, одвідувач спересердя плює і виходить. Голова скаженіє.

— І цей теж. І обов'язково на підлогу. Та он же ж урна! Ні, не вміють у нас культурно плюватись. От і насаджуй серед них саносвіту (підбігає до урни).— Тьху на таких мешканців!

Секретар перегорнув папери — санмінімуму немає.

Головбух скептично посміхається:

— А нащо він? Однаково додержувати не будемо.

— А мо, й будемо,— відказує голова.— Раз мінімум, значить, це щось невеличке, мінімальне. От, наприклад, двір: може, коли ми його весь приберемо, це буде вже не мінімум, а максимум. Хто ж його знає? А нащо нам до максимуму п'ястись, коли нам офіційно й мінімуму досить. От, значить, і треба про все це знати. А то хочеш мінімум виконати, а воно у максимум вскочиш. Хай йому!

— Доведеться вдома пошукати,— каже секретар і виходить.

Знову риплять двері.

— Чому засумували?

— Загубили санмінімум.

— Та у вас його зроду не було! — сміється одвідувач.

— Ні, був. Я ще пам'ятаю — на жовтому папері надрукований.

— Ну, нічого,— втішає гість,— один папірець загубили, інший з'явився. Ось, будь ласка, повідомлення від міліції.

— Повідомлення? Що за чорт! «За антисанітарний стан двору та будинку на житлокооп № 13 накладається штраф 200 крб.» — Голова хапається за голову: — Ну, як же тут змагатись?! Як перемагати, коли нас штрафують?! А хто в цьому винен? Санітарна комісія, бодай

вона ще до обрання здохла! Павле Івановичу, негайно ж оголосить прізвища цих мерзотників. Я сам їх занесу на чорну дошку! Я сам скаржитимусь у житлоспільку, прокуророві... А мерзенного голову цієї комісії я задавлю власними руками!

— Ой, навряд!

— Не дивлячись на лиця, задавлю.

— Спробуйте. Ось протокол: голова санкомісії — ви.

— Я?! Господи?! (Падає на стілець).

— А членами — наш секретар і — от дивно! — я...

В цю патетичну хвилину вбігає секретар, в руках у нього санмінімум.

— Ура! Знайшов!

— Могли б і не шукати.

— Чому? Що з вами?

— Читайте самі. За мінімум припаяли максимум. Ну, як же тут змагатись? Як перемагати?!

П Е Т Ь К О

(Розділ з ненаписаного роману „Батьки та діти“)

Вечірка була в розпалі.

Відповідальний зйомщик квартирі Модест Сергійович вже скинув піджака й під танцюристі звуки патефона почав показувати фокуси — вірна ознака, що випито вже як слід.

Законна дружина зйомщика Віра Семенівна не могла підвестись з місця (а треба було готувати чай) і, витираючи рукавом спітніле обличчя, весь час тихенько сміялась, сама не знаючи чому.

І от у цю блаженну хвилину хтось з гостей зиркнув у вікно й сказав:

— О, Петько ваш іде. Ач як виріс — справжній кавалер.

Модест Сергійович здригнувся, і його «волшебні» карти посипались на підлогу.

— Петько? — перепитав він і, наче тигр, стрибнув до столу.— Ховайте горілку! — трагічним шепотом наказав він.— Мамашо! Чуеш? Петько йде!

Хазяйка підвелась, наче на шарнірах.

— Ой лишенько! Ховайте горілку, люди добрі. І вино, вино — теж...

— Вино — нічого,— хвилювався Модест Сергійович, бігаючи по кімнаті.— Проти вина Петя нічого не має, а от горілка, горілка... І скільки ж у нас цих проклятущих пляшок! За тиждень не переховаєш. Ану, мамашо, глянь у вікно, де там Петько?

— Витирає ноги,— поінформувала мамаша.

— Ну, значить, встигнемо, — радісно засміявся Модест Сергійович.— Карафку давайте сюди, я її за картину, а ту пляшку становіть під канапу. Так. А ти, мама-

шо, сядь у куточку, щоб чверті не було видко. Здається, все.

Відповідальний зйомщик не докінчив: двері розчинилися, і в кімнату увійшов Петя. Він був у білій блузці і чорних коротеньких штанцях; червона піонерська краватка задерикувато стовбурчила на його грудях.

Мовчки хитнувши гостям головою, піонер уважно подивився на стіл і вийшов у другу кімнату.

— Нічого не помітив! — радісно зашепотів Модест Сергійович. — Ні горілки, ні... Слава тобі...

— Тату! — залунало з кімнати сина. — Можна тебе на хвилинку?

— Да, такий не помітить, — сказала мамаша. — Крізь землю баче.

— Ну, тепер буде наганяй! — зітхнув Модест Сергійович і, одягнувши піджака, пішов до сина.

За десять хвилин він навшпиньках повернувся до гостей.

— Ну як? — поцікавилась мамаша.

— І не питай, — махнув рукою Модест Сергійович. — Так відчитав, що прямо ну. Пляшки, каже, поховав, а провентилювати кімнату забув. Як у корчмі повітря. А ти ж, — каже, — обіцяв мені не пити.

— Доведеться чистої горілки не держати, — резюмувала мамаша. — На померанці настоювати треба.

— Або ж на лимоні, — додав Модест Сергійович. — Тоді алкоголем менше тхне.

— Перцівка теж не видасть, — порадив один з гостей.

— І то правда, — погодився Модест Сергійович. — Вік живи — вік учись. Ех-хе-хе... А тепер, дорогі гості, перейдемо в кухню; Петя зараз за уроки сяде, так щоб той... не заважати. Та і нам там зручніше буде — горілку докінчимо. Ну, з богом.

І ватага гостей на чолі з хазяїном, що обережно ніс під полою пляшку, навшпиньках рушила до кухні.

А на дверях сусідньої кімнати стояв Петько і мовчки з докором хитав головою.

ПАХЛО М'ЯТОЮ

(Трагічна гумореска)

Адольфу Жмені дуже не щастило. Все життя він мріяв бути письменником, але з його героїчних спроб нічого не виходило. Вирішив тоді Жменя перекваліфікуватись і пішов у суд працювати діловодом.

О, як йому було дивно і неприємно читати незграбні акти про «мертві трупи» і протоколи «про нанесення образи мітлю».

— Що за мова! — жахався він. — Хіба так треба писати?

О, дали б йому — він би так обіграв і «мертве тіло», і мітлу, що позаздрив би і сам Антон Павлович Чехов.

І одного разу він не витримав.

До його рук потрапив якийсь протокол судового засідання. Судили когось за вбивство своєї нареченої.

Він із захопленням прочитав усю справу.

— Дуже сюжетна штука! — сказав він по закінченні. — А головне, все є, що потрібно для роману: і зав'язка, і розв'язка, і колізія. Словом, задум непоганий. До того ж, і типаж яскравий, і дія напружена. От немає тільки жодного пейзажу, жодного клаптика природи. Ну і мова, звичайно, сукняна. Ех, який роман з цього матеріалу зашпандорити можна! — І слина тонкою смужечкою потекла по підборіддю і впала на протокол.

Жменя зітхнув і, взявши аркуш чистого паперу, написав: «Копія».

Спочатку все йшло як слід, але як тільки Адольф дійшов до свідчення підсудного, він зупинився. Ну в самому разі, чи можна так бездарно записати зізнання, як зробив це секретар!

«Підсудний Іващенко показав: в ніч на третє липня,

приблизно о дванадцятій годині, я вийшов з хати. Було поночі. Щоб боронитися від собак, я виламав з тину добру ломаку і пішов до своєї нареченої, колгоспниці Василю Руль».

Це ж пролог до романтичної трагедії! Це ж дуже вигашне місце!

А в протоколі що? Мочалка, нудота. Ні, тут треба дещо виправити. Я покажу їм, як треба писати!

І, закресливши слова протоколу, Жменя хутко написав: «Молодий вбивця, обвівши зал суду своїми блакитними очима, двічі кашлянув і тихим приемним баритонном почав: «Була темна липнева ніч. Зірки, наче сигнали з невідомих маяків, дивились на землю. Десь гавкали собаки. Вітерець доносив з болота квакання жаб та крики перепілок. Пахло м'ятою».

Дві години писав Жменя. Особливо ретельно опрацював він кінець зізнання. «В протоколі велика неув'язка,— думав «письменник».— Дія відбувається на селі, а класової боротьби не видно; обов'язково треба щось додати». І він написав: «Я не вірив своїм очам. Як? Моя Василина, моя люба, кохана колгоспниця,— і в обіймах іншого? Та ще в яких обіймах: класово-ворожого елемента! Да, да, товариші судді, її голубив і цілував відомий підкуркульник Грицько Цвях. Моє батрацько-середняцьке серце не витримало: я стиснув обома руками ломаку і з криком: «Руки геть від колгоспного майна!» — хотів ліквідувати Грицька як клас. Але я не розрахував удару — і моя наречена, наче сніп з комбайна, впала на землю. Десь голосно і весело тьохкав соловей. Пахло м'ятою».

Другого дня Адольфа Жменю вигнали.

НАСЛІДКИ

Останні часи по театрах ВУФКУ
повідь на авантюрні фільми.

Я так замислився, що трохи не увійшов до них у двері. Уявляю, як здивувались би ці люди, побачивши такий заязлений і міщанський спосіб одвідування. І я, розбігшись — гоп-ля! — скочив на лутку, коліном вибив обидві рами і вскочив у кімнату.

— Леді й джентльмени! Мое шанування! — О, я був прекрасний, як тисячі Гаррі Пілів, узятих разом.

Але моя з'ява викликала в усіх, що сиділи тут, м'яко кажучи, деяку тривогу: друкарниця зомліла, а головбух з переляку почав говорити по-німецькому.

Я стрибнув на конторку і махнув паличкою.

— Джентльмени, заспокійтеся! Дон Педро нікому не зробить лиха. Де директор?

Десяток тремтячих рук вказали на людину, що стояла коло дверей. Вона наче скам'яніла, витріщила на мене очі і, намагаючись щось сказати, даремно хотіла виплюнути з рота цигарку.

— А я до вас! — інтимно підморгнув я. — На хвилинку, — і, граціозно стрибнувши з конторки на «Ундервуд», з «Ундервуда» на стіл, а відтіля, скориставшись з голови головбуха, як з трампліна, я чудесним сальтомортале поставив себе поруч директора.

— Мілорд, — почав я, схиляючи голову, точнісінько як Мілтон Сілс у «Золотій лихорадці», — дозвольте мені...

Тут директор раптом знову придбав дар слова, він скажено виплюнув цигарку й закричав:

— Мовчіть... Я нічого не дозволяю божевільним! Іване, Юхиме Степановичу! Чого ж ви дивитесь?

— А-а!..— закричав і я.— Так ви так? Так знайте ж, джентльмени, що Чорний Корсар нікому не дозволить ображати себе.

Ось! Ось! Ось!!!

Боже мій! Я був прекрасний, як Гаррі Піль, дужий, як Маціст, спритний, як Фербенкс, невтомний, як Річард Толмедж плюс Хетчисон і Албертіні.

Я боксував (з Іваном), боровся (з Юхимом Степановичем), їздив верхи (на одному й другому), фехтував (рахівницею), кидав (прес-пап'є)...

О, це були чудесні кадри, порівняно з якими всі «Чорні коверти» і «Срібні шарфи» здавались жалюгідними культурфільмами. О, як мені шкода, що всього цього не можна було сфотографувати.

Але директор чомусь інакше думав про все це, він повис на телефоні й істерично кричав: «Швидше! Швидше!»

«Господи! — думав я.— Може, він викликає сюди кінооператора... О, коли б!»

Та ба. Ця нечутка людина викликала міліцію. Правда, за годину пізніше мене справді сфотографували і навіть двічі (en face і в профіль), але це не справило мені приємності.

Даремно я запевняв, що прийшов до цієї установи тільки з метою подякувати за те високе художнє виховання, що дала вона мені за ці десять років. Мені не вірили: а навіщо ці ідіотські стрибки, бійка...

Господи, та я ж хотів говорити з ними мовою їхніх любимців.

Не винен же я, що мене не хотіли зрозуміти.

Та ба! Нічого не допомогло, і рука агента байдуже зареєструвала нову справу: «Про хуліганство у приміщенні фотокіноуправління 20 жовтня цього року».

ДОСПІВАВСЯ

(З нотаток провінціального Шаляпіна)

Співав князя Ігоря. Після вчорашнього дуже хрипіло в горлі, а під кінець навіть і «півня» пустив. Директорові пояснив, що це я зробив навмисне, «для ідеології» — хотів, мовляв, показати публіці, що князі з перепоею завжди хрипіли. «Ох, дивись, каже, як би тебе цей реалізм у калошу не посадив». Брехня — не перший же рік так працюємо.

Співав у церкві колишніх «Сорока мучеників». Кажу «колишніх», бо тепер церкву називають храмом «Сорока двох мучеників», тобто до сорока старих мучеників залічують ще двох нових: попа та диякона. І дійсно — мученики. Справи їхні більше, ніж сумні: аншлагів немає навіть на великдень. Але нічого, сподіваються, що, може, хоч добрим хором публіку приваблять. Платять справно.

Випадково попав на загальні збори (не вистачало трояка на похмілля, так забіг позичити). Обговорювали колдоговір. Слухаю, оголошують пунктик: всім артистам опери категорично забороняється співати в церквах. Ну, тут я вже не витримав.

— Я не згоден, — кричу. — Якщо й забороняти, так тільки тим, хто сильно ідеологічні ролі веде, а мене особисто це не повинно стосуватися. Я й на сцені граю виключно позбавлених: князя Ігоря, офіцера Томського. Ба й більше, я мало не щодня показую в театрі представників культу: в «Аїді» — жерця, в «Борисі Годунові» — ченця, в «Севільському цирюльнику» — патера дон Хозе.

— Це все одно,— відповідають.— Не можна сполучувати радянський театр і церкву.

Я тоді свій головний козир: реалізм. Вивчаю, мовляв, ченців та попів для театру. Засміялися й почали голосувати. Проти був тільки один я.

Співав у «Сорока двох мучеників». Було якось не по собі. Коли виходив, сказав церковній адміністрації про заборону. Співчувають, але радять продовжувати. «За риск,— кажуть,— ми вам набавимо, а взагалі бог не без милості». Та воно, дійсно, на бога надійся, але.., й на спілку поглядай. Ну, та що буде, те й буде — співатиму далі. Брехня, не виженуть.

Співав у «Винувій кралі» офіцера Томського. В антракті в мою убиральню зайшла графиня і сказала, що місцевком робить мені зауваження з попередженням. Графиня — голова місцевкому, а тому, звичайно, не жартує. Невже таки дізналися про «Сорока двох мучеників»? Пив до ранку.

Співав у соборі. Був храм, а тому мене запросили сюди на гастролі. Після вчорашнього в мене була така октава, що я ревів, немов «лев, іскій, кого поглотіті». Сам реву, а в голові думка: «А чи не дізнаються?» — і це до того мене нервувало, що я замість «возведох очі моя», трохи не бабахнув з «Демона» — «Проклятий мір, презренний мір!»

І справді проклятий. Вигнали без жодних розмов. А все місцевком. Ех, «камо поїду от духа твого і от лица твого — камо бегу...»

Співав на базарі «Сербіяночку». Якась старушенція дала копійку, а громадянин з текою, посміхаючись, сказав: «З таким пропойним басом вам би тільки на криласі співати». На криласі! А де ж ти його візьмеш, коли собор під клуб закрили, а «Сорока двох мучеників» — під трамвай, для нової, значить, лінії зносять. Ех, доспівався я, голубок, до самісінької ручки!

ВІН — ПРОТИ

У павільйоні «Пиво — води — морозиво» сиділо двоє приятелів. Один з них — кучерявий брюнет, непоправний оптиміст і романтик; другий — навпаки — колишній блондин (тепер уже лисий), стопроцентний скептик і нудний чолов'яга. Вони вже випили дюжину пива і заговорили ще дві пляшки.

— Знаєш, брате, — сказав несподівано скептик, — я проти телебачення.

— Чому? — здивувався оптиміст і романтик.

— За телефон боюсь.

— Тобто?

— Яка ти тупа людина! Кожний телефон матиме спеціальний екранчик і ти... будеш бачити свого співбесідника.

— Тим краще, — засміявся романтик. — Уяви собі: до тебе дзвонить інтересна дівчина. Тепер ти тільки чуєш її голос, а тоді — будь ласка! — на екрані великим планом чудова голівка: носик, оченята, губки... Ні, друже, бачити поперед себе співбесідника — це дуже приємна і цікава штука.

— Можливо, — іронічно посміхнувся скептик. — Але ти забуваєш, що цей винахід двогострий: не тільки ти бачиш, але й тебе бачать.

— Не розумію, — знизав плечима романтик.

— Ну, як ти говориш по телефону зараз? — загарячився скептик. — Як завгодно, правда? Одягнений ти чи неодягнений, тверезий чи, скажімо, під мухою — нікому до цього немає діла. Головне, голос свій подавай: «Ах, це ви, Клеопатро Хеопсівно! Дуже, дуже приємно...»

— А тоді? — лукаво посміхнувся романтик.

— А тоді зовсім інша справа: тобі дзвонять, ти знімаєш трубку, екранчик біля телефону освітлюється, і ти ясно бачиш того, хто з тобою розмовляє. У цьому, повторюю, весь жах.

— Слово честі,— сказав романтик,— я тебе не зовсім розумію.

— Та це ж дуже просто! Ну скажи одверто: кому приємно бачити перед собою на екрані п'яну, набряклу пику із заспаними очима, неголену йолопську пику?

— А хіба в тебе є такі знайомі?

— Та я про себе кажу, чорт! — майже скрикнув наш скептик.— Мене ж бачитимуть на екрані? Ну звичайно. Ось тут і заковика! Раніше ніж підійти до проклятого телефону, я тоді буду змушений і обличчя сполоснути, і шевелюру розчесати, і галстук на шию причепити... Ціла канітель. Та й цього замало: сам розмовляй та ще й міркуй, як би стати краще, щоб своєю постантю сховати од співбесідника — а тим більше від співбесідниці — кімнатну обстановочку. Ну, ти ж мене знаєш: на столі — пляшки, ліжко не прибране, на фікусі шкарпетки сохнуть... Кому приємно милуватись на такий краєвид? Ні, друже, я проти телебачення! Без нього якось спокійніше.

Приятелі заплатили за пиво і попрямували до виходу; хода обох їх не відзначалась особливою грацією.

Проходячи повз дзеркало, скептик зупинився, з хвилину розглядав своє спітніле обличчя, а потім урочисто показав:

— Ось, помилуйся: «Абонент номер такий-то знову на екрані». Ну, кому приємно? Тьху!..

І, хитаючись, пішов далі.

П Л Ю С - М І Н У С Е Н Т У З І А З М

На зборах було все: і сміх у залі, і вигуки з місць, і навіть гучні оплески, що перетворювались на овацію. Але наслідки цього урочистого зібрання були такі сумні, що могли викликати тільки плач у залі.

А почалось, уявіть собі, все як слід.

Спочатку збори проробили норми розподілу бринзи (саме тут був сміх і вигуки з місць: «Скільки за кіло?»).

Потім ухвалили клопотатися перед ха[рчо]торгом про додаткову видачу мармеладу (на цю ухвалу припадають гучні оплески) і, нарешті, затвердили звіт каси взаємодопомоги (ні сміху, ні вигуків не було. Навпаки, зала солодко позіхала і нетерпляче поглядала на двері).

І от, коли голова зборів, життєрадісний активіст тов[ариш] Лошадь, уже збирався весело вигукнути: «Збори вважаю закінченими»,— до зали вбіг секретар осередку.

— Стійте, стійте! — несамовито закричав він, ковтаючи котлету (бігав у буфет підкріплятися).— Тут є ще папірець. Я зовсім забув про нього. Тов[ариш] Лошадь, оголосіть!

Життєрадісний активіст т[овариш] Лошадь незадоволено скривився, але — робити нічого — оголосив.

Так, мовляв, і так, провадиться засівну кампанію, і взагалі профактив мусить допомагати, а тому «...просимо виділити одного товариша поїхати на село».

Збори завмерли. Бринзо-мармеладні активісти спинили подих. Навіть сам веселий ентузіаст т[овариш] Лошадь помітно зблід.

— Ну що ж? — після довгої паузи нарешті промовив Лошадь.— Раз треба виділити — виділимо. Я особисто

пропоную кандидатуру Дурново-Дунайського. Людина він свідома, активна...

І всі присутні, наче за командою, весело піднесли руки вгору. Утримався тільки один — сам Дурново-Дунайський. Він зіскочив на стілець і закричав так, наче йому врізали мармеладно-бринзовий пайок.

— Товариші! — кричав він. — Це чорт зна що! Це, прямо кажучи, інтриги! Як я поїду на село, коли я його зовсім не знаю?! Правда, один раз на селі я був, міняв тітчине піаніно на сало. Але це було тому років сім. А тепер же там інша установка. Колективізація і кінофікація. І знову ж, у мене жінка вагітна...

— Ну що ж, — розчаровано зітхнув Лошадь, — коли людина не може, висунемо на цю почесну роботу іншого.

— Казарницького! — вигукнув хтось.

— Як би не так! — огризнувся Казарницький. — А в кого подагра? А хто членські внески збирає — голландська королева чи я? А хто баланс закінчує — Макдональд чи я?

— Досить, досить, — страждаючи, зморщився Лошадь. — Силоміць тебе ж ніхто не потягне. А може, товариші, оберемо Карпенка Павла?

Карпенко Павло випростався, наче пружина:

— Товариші, обрати мене — це значить всьому колективові потрапити на чорну дошку. Я людина нервова, невитримана, люблю випити. Значить, там, на селі, я такого вам наплутаю, що й десять прокурорів не розплутають. Не губить же своєї репутації.

«Здорово сучий син закрутив!» — із заздрістю подумав Лошадь і запропонував зборам нових кандидатів.

І тут виявилась жахлива картина: в солідному колективі, що складався з 210 веселих і життєрадісних співробітників, не знайшлося жодної здорової людини — один хворів на туберкульоз, другий — на склероз, третій — на апендицит. (Колектив з такою швидкістю розхватав усі популярні хвороби, що бідолашному помбухові — він прийшов на збори останнім — залишилися тільки жіночі; але тут йому допомогла класична освіта: він пригадав латинь і заявив, що вже третій рік страждає на «гоноріс кауза»).

Словом, це була не установа, а притулок для стопроцентних інвалідів. Крім того, виявилось, що кожен співробітник виконує в своєму відділі такі важливі функції,

що відірви його від роботи хоч на один день — вся розкішна установа з усіма секторами й філіями з великим гуркотом і дзвоном завалиться і ніколи вже не оживе.

І підвівся тоді старий, випробуваний ентузіаст Блюм, той самий Блюм, що вже три роки картає в стінгазеті всілякі неполадки під грізним псевдонімом Безпошадний. І так сказав Блюм-Безпошадний: «Сором, товариші! Вам пропонують таку цікаву й почесну роботу, а ви від неї — мов чорт від ладану. Так свідомі громадяни не роблять. Кваліфікую це як недооцінку й перегин».

І ще багато гірких слів наговорив Безпошадний; він цитував слова вождів і свою передову в останньому числі стінгазети, він висміював, підкреслював, загострював увагу і робив оргвисновки. Свою гостру промову він закінчив так:

— Щодо мене, то я вважаю за велике щастя взяти на себе прекрасну роль делегата на село, але... (він знизав плечима) завтра я... виїжджаю працювати до Алма-Ати.

Притихлі збори радісно зітхнули, стінгазетний громовержець був своєю людиною.

Здається, на цьому можна було б і закінчити, але ні — знайшлися люди, що почали метати на дезертирів перуни і заносити їх на чорну дошку.

А насправді, хіба їх треба було плямувати? Навпаки, їм треба широко подякувати за те, що вони самі звільнили село від свого йолопського, нікудишнього відвідування.

ПАВЛО СЕМАФОРЕНКО

Начальник станції з апетитом позіхнув: «І-ех, прориви наші тяжкіє!..» — і сів на траву.

— Дивіться, яка тут краса! — сказав він, зриваючи стеблинку. — Луки наче намальовані... Навкруги квіти, метелики, козявки... А повітря, а сонце! Е-ех, дід Саваоф, створюючи світ, умів-таки працювати! Правда, тепер-от кажуть, що бога начебто зроду не було; ну що ж, будемо називати автора всього сушого природою. Яка різниця?

— Товаришу Семафоренко! — перервав я філософські міркування начстанції. — Все це, безумовно, так, але чому ви й досі не відправляєте швидкий потяг на Харків? Вже майже півгодини стоїть.

— Півгодини? Природа з вами! — махнув рукою Семафоренко. — Якщо й стоїть, то не більше ніж 25 хвилин. Це по-перше. По-друге, моя жінка хоче їхати цим потягом на Харків і трохи затрималася вдома. Я так і помічниківі наказав: як тільки Секлетина Нилівна з'явиться на пероні — зараз же давати відхід. Мабуть, затягнулась справа, до куми побігла Секлета про гофре якесь радиться. Та ви не хвилюйтесь: цей поїзд завжди спізнюється на три-чотири години. Це вже його норма.

Я глянув на Семафоренка: мужчина в буйному розквіті молодості й краси. І такому не працювати?!

Між тим Павло Іванович (так звали начстанції) надкусив стеблинку й промовив:

— Да... колгоспник зараз у великому почоті. Але й наш брат, залізничник, теж не пасе задніх, теж угору лізе. Розгорніть газету — про кого там щодня пишуть? Про нас! А скільки разів мого портрета друкували —

і перелічити не можна! Прямо народним артистом республіки себе почуваю.

— А що ж саме під портретами писали? — поцікавився я.

— Та різне, — неохоче відповів Семафоренко. — А більше всього — «залізничний головотес». Навіть ініціали — й ті чорти ставили. «П. І.» І знаєте, що мене більш усього ображає? Ніхто ні разу не сфотографував мене в профіль. Так от, обличчям до публіки, скільки завгодно, а в профіль — жодного разу! А в мене ж, гляньте самі, не профіль — барельєф. Ні, немає-таки у наших фотографів справжнього смаку.

— Ну, а як ви реагували? — запитав я.

— На що, на профіль?

— Ні, на такі от ганебні підписи, як залізничний головотес. Мабуть, писали спростовання?

Семафоренко підвівся, й очі йому заблищали ентузіазмом.

— А нащо писати? — майже закричав він. — Хіба ж вони зрозуміють? Хіба ж вони відчують? Хіба ж вони знають, що це визначає: мінус на мінус дає плюс? Ну їх!

— Як це «мінус на мінус дає плюс»? — не зрозумів я.

— Ну от бачите, і ви не знаєте. А це ж дуже просто. Слухайте. Зараз на залізницях чимало головотяпства, а може, й шкідництва. Треба з цим боротися? Натурально, треба! Ось я й міркую собі: від укусу гадюки найкращі ліки — це яд цієї ж гадюки. Або ж, якщо перекласти це на нашу залізничну мову, ти мене семафором, а я тебе поїздом. Пояснюю: на кожне головотяпство іншого залізничника я мушу висунути своє зустрічне головотяпство. І все буде гаразд. Пам'ятаєте алгебру: мінус на мінус дає плюс. От і все.

— Пробачте... нічого не второпаю, — щиро признався я.

— Тоді я поясню вам прикладом. Зі станції Очеретяна на станцію Овдіївка, не дивлячись на заборону начальника, виїхав машиніст Зубенко. Семафор був зачинений. Але що таке семафор для машиніста з ініціативою? Ніщо! І от повів Зубенко свій потяг на Овдіївку, а з Овдіївки на Очеретяну в цей же час і тою ж самою лінією мусив іти швидкий потяг. Значить, все це закінчилося б жахливою катастрофою, але... всі ми під богом... тьху! — під природою ходимо. Катастрофи не тра-

пилось тільки тому, що овдіївський начальник випадково пустив швидкий поїзд по другій лінії. Тобто голово-
тяпство одного Зубенка привело б до загибелі двох по-
тягів, а голово-тяпство Зубенка та голово-тяпство овдіїв-
ського начальника дали блискучий плюс. Ну, тепер
зрозуміли?

На пероні засюрчав сюрчок; паровоз відповів йому
нетерплячим сигналом, і швидкий потяг на Харків виру-
шив у дорогу.

— Нарешті Секлета все ув'язала й погодила з ку-
мою,— ласкаво посміхнувся Семафоренко.— Нехай собі
їде з природою. Тим більше, що й їде-то вона не в при-
ватних справах, а кооперативних: в церобкоопі гадає
шовку на блузку дістати. Ну, а кооперація, самі ж
знаєте...— І, помовчавши з хвилину, Павло Іванович до-
дав:— А крім того, затримавши відправу швидкого на
півгодини, можливо, що я врятував його від Зубенка.
Як ви гадаєте?

Я мовчав.

Я К М И І З Д И Л И

(З нотаток колишнього спеца)

На складі Дніпропетровського коксохімічного заводу з 30-го року лежить німецький мийний агрегат, заводові зовсім не потрібний. Вартість агрегата — 217 741 крб. золотом. Купили його за кордоном помилково.

Відрядження за кордон — дуже важка й дуже складна справа.

Головне — заїдають доручення.

Тещі треба привезти штучну щелепу, жінці — панчохи й джемпер, дочці — сумочку, синові — велосипед, братові — сигари, сватові — портфель, племінниці — рукавички і т. ін., і т. ін.

Імпорт для себе встановлено ясно і точно: два костюми, два пальта, дві шляпи, два плащі, дві пари взуття. Не мало?

А тут ще й установа, що відряджує вас за кордон, в одну душу: обов'язково купи їй двигун для нового заводу. Ви розумієте, яке нахабство: до людини, що вже перевантажена поверх усякої норми, лізуть з якимсь там двигуном! Вони, мабуть, гадають, що відрядженому спецові тільки й діла, що, висолопивши язика, бігати по закордонах та закуповувати двигуни.

А поширити свій світогляд спецові треба? Треба. А набратись вражень треба? Треба. То-то бо й є. У вашій записній книжці давно вже занотовано, що саме ви мусите відвідати: театр «Вар'єте», кафе «Гоп-ля-ля», ресторан з джазом, оперету, фарс, кабачок «Зустріч подруг» і так далі, і так далі.

Правда, коли ви переїздите через кордон, ви чесно

хочете виконати всі чисто доручення, навіть купити двигун. Але... обіцяти й виконувати обіцянки — це зовсім різні речі.

І от, відвідавши декілька «культурних закладів», ви в ударному порядку починаєте скорочувати свої закупки: замість двох костюмів купуєте тільки один, жінчині панчохи замінюєте губною помадою, а тещину щелепу ліквідуєте зовсім (скажу, мовляв, украли дорогою). Але й така жорстока економія не дуже втішає вас, і вам увесь час доводиться надсилати родичам і знайомим лаконічні телеграми: «*Vischlite sto priedu otdam*». (Про такі телеграми вже писав Остап Вишня, але не думайте, що він жартував. Це свята правда!).

За тиждень з порожньою душею й такими ж кишнями, глибоко розчарований у людській дружбі (ніяка собака не «*vislala*» ні копійки!), ви замовляєте квиток, щоб повертатись додому.

«Ну от, закордонне життя й скінчилось,— міркуєте ви, сидючи в готелі.— Прощай джаз, кабачки. Знову доведеться ходити в трест, розглядати нудні проекти, читати нудні папірці про машини, двигу... Чорррт!!! Мені ж замовляли купити двигун. Як же я проморгав? Ще будуть неприємності...»

І от, за півгодини перед відходом поїзда ви біжите до першої-ліпшої «Інжтехконтори» і замовляєте двигун. Вам ввічливо відповідають, що фірма торгує тільки мийними агрегатами, якими вона славиться ще з 1893 року і за які має дві золоті медалі. Що тут робити? До відходу поїзда п'ятнадцять хвилин. Не замовити нічого— трест образиться. «Ми, скаже, тільки для цього тебе й відряджали, а ти...» Правда, мийний агрегат нашим заводам ні до чого, але в господарстві все здається. Аби було добре. А тут — «з 1893 року» та ще й «дві медалі». Навіть сором не купити. «Заверніть мені,— кажете ви,— найкращий агрегат, тобто запакуйте, і надішліть на оцю адресу».

І з легкою душею ви розписуєтесь у гресбухах славетної фірми і біжите на вокзал.

Коли ви, приїхавши, доповідаєте, що зараз за кордоном немає жодного продажного двигуна, а єсть тільки чудові мийні агрегати, трест незадоволено кривиться, але, взнавши про рік заснування фірми та дві медалі, заспокоюється.

Отак колись їздив я за кордон. А тепер... куди там! Тепер, бачите, пускають тільки в дуже важливих справах та ще й вимагають потім повного звіту з твоєї подорожі. Нічого, мовляв, валюту розтринькувати. Така постановка, може, й справедлива, але вона, на мою думку, дуже негативно відбивається на... закупці мийних агрегатів.

Е Н Т У З І А С Т

Спостерігаються випадки, коли фахівці, користуючись з реорганізації установ, ставлять неприпустимі рвацькі вимоги.

Вислухавши пропозицію переїхати з округи до Харкова, славетний кооперативний спец посміхнувся.

— Що ж, це можна. Чотириста.

— Га? — не зрозумів товариш з центру.

— Та не га. Хто ж таки на гектари утримання лічить. Я кажу про карбованці.

— Чотириста?

— Еге ж. Потім квартира. Можна і не з чотирьох кімнат. Коли людина палає ентузіазмом, то вона охоче мириться з житловими неприємностями. Аби справа йшла як слід, а квартира для нього — це вже остання категорія. І трьох кімнат вистачить.

«Центральний» товариш хутко проковтнув склянку холодної води і запитав:

— Можна і не в центрі?

— Безумовно. Коли людина працює, наче десять ударних бригад, то що для неї центр. Раз єсть авто...

— Щасливий, — позаздрив товариш із центру. — У вас єсть авто? Ви його, мабуть, по автодорівській лотереї виграли?

— Яка там лотерея, — незадоволено зморщився окружний спец. — Я кажу про ваше авто. Якщо ви його дасте в моє розпорядження, то я охоче житиму навіть на Холодній горі! Коли людина тільки те й робить, що наздоганяє та випереджає, то їй однаково де жити, аби зв'язок з установою був добрий: авто, телефон...

— І телефон?!

— Обов'язково. Коли людина і вдень і вночі змагається і підвищує, то вона без телефону, наче без рук.

— І більше нічого? — прошелестів центральний кооператор.

— Ну, звичайно. Що ж може вимагати у вас старий ентузіаст кооперативного фронту?! А проте стійте: я зовсім забув про особисту секретарку.

— Ну от бачите.

— Потім, звичайно, вам доведеться сплатити мені виїзні, добові, курортні...

— А може, вам видати зараз аванс? — підказав центральний кооператор.— Карбованців так із 600...

— Та господи!.. Коли людина палає й змагається, так чого ж — давайте.

— Може, вам, крім авта, ще й аероплан дати?.. Диржабль?

— Ні, дякую, у мене серце слабе. Літати не можу.

— Шкода. А може, крім телефону, вам ще й грамофон дати, патефон, мікрофон? Кажіть, не соромтесь. Може, крім особистого секретаря, вам потрібний ще й особистий головбух?

— Якщо ви не жартуєте, то воно б справді...— почав був окружний спец, але, подивившись на обличчя центрального товариша, додав: — Ні, ні, я бачу, що ви смієтесь. Невже вимоги старого вдарника вам не підходять? Прямо дивно. Що ж ви можете мені запропонувати?

— Тільки одне: забиратися геть.

— Так, так,— похитав головою славетний спец...— Тут палаєш, змагаєшся, і вдень і вночі тільки про виконання промфінплану думаєш, а він... Е-ех, не вміють у нас, у центрі, цінити справжніх ентузіастів...

Тільки відвідувач вийшов з кабінету, центральний кооператор хутко відчинив квартиру і довго дихав холодним, свіжим повітрям.

Читачі! Якщо і до вас заїде цей ентузіаст — женіть його у шию. Не забувайте, що вентилювати кімнату не завжди зручно.

Г Р А Ф О Л О Г І Я

— Ану вгадайте, товариші, що перш за все потрібно службовцеві? Слово честі, не вгадаєте. Ну, звичайно, скажете — потрібна увага, хуткість у роботі, раціоналізація. А от і ні, а от і неправда, бо найважливіша річ у нашій роботі — це... гра-фо-ло-гія. Так, так, не смійтеся, громадяни; я не жартую й зовсім одверто заявляю вам, що не будь цієї графології, я давно полетів би з посади до чортячої мами і не був би у вас тепер завкерсправами. А проте почну по черзі. Що таке графологія? Це наука, за допомогою якої можна з письма людини впізнати її характер. Отже, тепер вам, звичайно, зрозуміло, яке велике значіння для канцроботи має ця наука.

Пояснюю: з'являється до вас прохач і подає заяву. Ви, навіть не розбираючи змісту, дивитесь на письмо і відразу впізнаєте характер відвідувача. Наприклад, письмо вам каже: ця людина нервова, значить, заяву треба одразу пустити по інстанціях, бо, в противному разі, можуть бути неприємності.

І навпаки, коли письмо доводить: автор заяви людина м'яка, неенергійна, соромлива, то тут ви вже сміливо можете класти заяву під сукно і поважно кидати: «Зайдіть через місяць». От і виходить, що графологія може з'явитися головним і могутнім двигуном усєї канцроботи: вона показує вам, як поводитися з відвідувачами, диктує чергу виконання паперів, розподіляє справи на термінові й нетермінові і до архіву. Я навіть дивуюсь, чому графологію не читають на курсах та у вузах, бо це, справді, прекрасна й цінна наука. А проте брехати не буду: із графологією іноді можна «влопатися в історію». Та от зі мною одного разу трапився такий випа-

док. Приходить відвідувач, подає заяву. Я, звичайно,— на письмо, аналізую: людина безхарактерна, соромлива, боягуз. Прекрасно. «Зайдіть,— кажу,— через два місяці». А відвідувач як розмахнеться та як бацне мене по пиці. «Ах ти,— кричить,— заразо. Думаєш, як я неписьменний, так і той...» Я аж підскочив. «Як неписьменний?.. А заява?» — «Заяву,— каже,— кум написав, та тобі яке до цього діло?» Ну, звичайно, довелось одразу ж пустити заяву по інстанціях.

От і виходить, що навіть така точна наука, як графологія, і то іноді під монастир підвести може. В таких випадках, гадаю, треба ще й фізіогноміку знати, з морди, значить, характер визначувати.

От боюся тільки, що поки я вивчусь чужі фізіономії читати, як би своєї власної не втратити.

Ох, недаром же старі люди кажуть: «Вік живи, вік учись, а дурнем все одно вмреш». І правда.

Х А Б А Р

— Ну, як моя справа?

Секретар периферійної установи, скорочена назва якої складалась з цілої низки шелесних та свистових літер, підняв від паперів голову і подивився на відвідувача.

— Прізвище!

— Викрутасов, Севастьян Маркелович, — залунав у відповідь хриплий бас.

— А-а... справа № 253, — пригадав секретар. — Вона зараз у завідателя. На резолюції.

— А коли ж можна взнати про наслідки?

— Днів через п'ять, не раніше. Завідатель тепер на з'їзді.

Відвідувач нахилився до столу і, дихаючи горілчаним перегаром, зашепотів:

— А чи не можна прискорити цю резолюцію?

— Ніяк, — відповів секретар. — Завідатель на з'їзді, заступник хворий. Кажу ж, днів через п'ять.

— Та я розумію, — посміхнувся відвідувач, — але немає на світі такої справи, яку не можна було б прискорити. Товаришу! Я дуже прошу.

— І даремно, — відрізав секретар. — Це залежить не від мене.

— Ні, від вас, — настоював відвідувач. — Ви мене на бога не беріть. Я ж знаю. Я ж сам ще при царському гньоті служив!

— Громадянині! — суворо проказав секретар. — Прочитайте цього плаката.

— Читав. Знаю. «Скінчив справу — іди». Прекрасний плакат. Але, вибачте, він мене не обходить. Я зовсім не

скінчив справу, а, навпаки, тільки почав її. Ну, товаришу, ну, будь людиною, прискор,— вже на «ти» продовжував прохач.

— Я нічого для вас не можу зробити,— промурмотів секретар, не знаючи, що йому краще зробити: просто крикнути «забирайся геть!» чи ще й ударити по голові пресом.

— Ви секретар і — не можете? — ахнув відвідувач.— Брехня! Я ж знаю. Я ж сам служив. Ви, безумовно, знаєте всі ці закарлючки, але тільки не хочете. Ну, друже, ну що тобі завадить? Прискор! А якщо моя подяка потрібна — будь ласка. Не соромся, кажи прямо: скільки?

Секретар хотів устати, але не міг: від слабості підігнулися ноги.

— Черв'яка вистачить? — продовжував шепотіти відвідувач, риючись у кишнях.— Може, мало? Ну добре, дам два. Та ти не соромся. Я ж знаю. Я ж сам служив. Бери! — І не встиг секретар щось вимовити, як відвідувач уже положив під папери два червінці.

— Ви збожеволіли! — нарешті прохрипів секретар.— Забирайте зараз же гроші і щоб духу вашого...

— Та-та-та,— сміючись, перебив його відвідувач.— Навіщо кричати! Раз мало — скажи. Я ж знаю. Я ж сам служив. Ось ще тобі трохи, діткам на бублики. На!

Секретар подивився на рішуче нахабне обличчя прохача, тяжко зітхнув і, повертаючи гроші, сказав:

— Я вас прошу: заберіть! Все одно я нічим не можу вам допомогти. Не робіть же мені зайвих неприємностей. Завтра у нас чистка. Розумієте? А сюди кожну хвилину може хто-небудь увійти, побачить гроші...

— А-а... — ехидно посміхнувся відвідувач.— В тебе завтра чистка, а ти, заразо, навіть не хочеш мені допомогти. Значить, ти хочеш, щоб я накапав тобі. А й справді, піду зараз до комісії та й скажу, що ти вимагав у мене хабара.

— Що ви, що ви? — замахав руками секретар.— Це ж буде наклеп, брехня!

— І нехай. А я скажу. Доводь тоді, що ти не верблюд. Спробуй!

— Ні, ви цього не зробіть,— трохи не заплакав секретар.

— А от і зроблю! — взявся у боки відвідувач.— Звичайно, якщо ти підштовхнеш мою справу, то я...

— Але ж, присягаюся, я зовсім нічого не можу зробити для вас.

— Брешеш!

Відвідувач, не поспішаючи, узяв зі столу гроші, обережно згорнув їх і, ховаючи у кишеню, спокійно додав:

— Ну, я рахую до трьох.

— Товаришу, я ж казав вам...

— Р-р-раз.

— Благаю вас!

— Два.

— В мене жінка, двоє дітей дошкільного віку!..

— Два з половиною.

Білий, наче крейда, секретар блискавкою метнувся до свого пальта, що висіло поруч і в ту ж мить відвідувач побачив на своїй величезній долоні зім'ятого трояка.

— Ого! — здивувався прохач.— Якщо не помиляюсь, ви даєте мені хабара? Так знайте ж, юначе, що я проти всяких «подяк» і якщо не повертаю грошей, то виключно через свою ввічливість: не хочу образити вас. Отже, на чому ми спинилися? Ага, на двох з половиною. Ну...

— Ради бога! — захрипів секретар і знову метнувся до пальта.

— Мда,— мугикнув прохач.— Ще п'ять карбованців. Ну, що ж з вами робити, дайте для рівного шоту ще два — і досить. Піду додому. Але пам'ятайте, маестро, якщо моя справа не буде розв'язана через три дні, я піду куди слід і заявлю, що ви дали мені хабара та ще й при виконанні службових обов'язків. Чуєте? Ну, а поки — орезервуар.

І незвичайний відвідувач, кокетуючи, зробив ручкою і хутко вийшов з канцелярії.

Л І Б Е Р А Л

— Я, звичайно, проти стінгазети нічого не маю, на-
впаки,— сказав секретар правління.— Розчищайте там на
всі підбори кого вам завгодно, бичуйте непорядки всі-
лякі і взагалі, як це у Чехова сказано: «Сейте разумное,
вечное...» Будь ласка! Але ж перше ніж повісити газету,
давайте її мені на перегляд. Не подумайте, товариші,
що це цензура — боронь боже! Просто так, по-дружньо-
му. Гаразд?

— Хоч це і не той,— знизала плечима редколегія,—
а проте нехай буде по-вашому,— проглядайте.

Через хвилину секретар цокнув пальцем по малюнку
і сказав:

— Це ви директора Івана Єлпатовича намалювали?
Чудово! Прекрасно! Прямо як живий. А під ним що?
«Вельмишановний гр-н Запяткін, що любить ганяти
кур'єрів у своїх особистих справах». Ха-ха! Тонко під-
мічено. Ївко! Тільки, бачите, Іван Єлпатович людина
нервова: побачить такий малюночок та й буде на мені
злість зривати. Ще подумає, що я й темку цю дав. Не
за нього, старого чорта, за себе прошу: зніміть до біса
цей малюнок! Не підкладайте мені свині, братці.

— Нічого не вдієш,— зітхнула редколегія,— коли ви
вже так боїтесь, гаразд, знімемо.

— Потім от далі,— сказав секретар,— у вас заміточ-
ка про жінку нашого завгоспа йде: «Катається, мовляв,
ця пані на державних конях і вдень і вночі». Заміточка,
звичайно, прекрасна, стиль, прямо скажу, тургеневський,
але, простіть мені, вона навряд чи може піти.

— Чому ж саме? — здивувалася редколегія.

— А тому, що жінка завгоспа їздить з особистого

дозволу Івана Єлпатовича,— ви розумієте? — може зчититися буча. До того ж, і з Варварою Петрівною я в дуже гарних стосунках, навіть кум, коли хочете... Словом, зніміть, ради Христа, цю бузу. Що-небудь вставте.

Редколегія поморщилась, але замітку зняла. Чорт, мовляв, з ним! Матеріалу вистачить.

А секретар тим часом на вірш уже націлився:

— Краса! — заголосив він.— Не вірш, а музика. Прямо вік би читав! Куди Пушкінові!

— А потім скажете: зніміть! — ехидно примружилась редколегія.

— Що ви, що ви! — обурився секретар.— Хіба в мене підійметься рука, щоб викинути таку красу? Нізачо! Вірш, безумовно, піде, але з невеличкими, майже непомітними змінами: замість прізвища головбуха — поставте просто «дехто», а замість «розтратив» — «витратив». Або знаєте що: замініть цю ерунду яким-небудь іншим віршем, хіба мало всяких.

— «Птичка божія», наприклад? — ехидно хихикнула редколегія.

— «Птичка»! — жажнувшись, підскаочив секретар.— Та чи знаєте ви, що це ж вийде прямий натяк на нашого завклуба? Пурхає, мовляв, як птичка, а в клуб і носа не показує. Це, звичайно, вірно, але не можна ж, громадяни, з усього фарс робити. Не ходить — і чорт з ним! Навіщо ж з людиною відносини псувати, коли в нього, до того ж, і сестра моя бібліотекаркою працює. А ви — «Птичка»...

Через кілька хвилин від газети залишилася сама тільки назва: «Вентилятор».

— Назва, дійсно, прекрасна,— сказав секретар, кидаючи в кошик останню замітку.— Але, вибачте, вона дуже антирадянська. Ну, справді, республіканська установа, на чолі її — сам Іван Єлпатович, і на тобі — «Вентилятор». Йй-богу, це звучить якось провокаційно: от, мовляв, у нас така духота, що нам обов'язково потрібно вентилятора. А на дідька він, коли в нас, завдяки директорові, і так повітря чудове, а ви... Зніміть!

І, відліпивши заголовка, секретар із задоволенням помацав руками чисту дошку...

Н О В А Л Ю Д И Н А

— Ти, Петю, не дивись, що я такий конопатий і посаду маю поганеньку. Це все дурниці. Ти краще в душу мою подивись і скажи — хто я такий? Ну, дивись і кажи! Не хочеш? Ну, то я тобі сам скажу: я, брате, людина нового побуту! Розумієш, но-во-го! І все в мене нове: розум новий, погляди нові, почуття нові. Будиночок — і той у мене новий! Ще тільки торік збудував його. А свідомості в мене стільки, що на двох слонів вистачить: я член і спілки, і Модру, і Автодору, і «Живрасу», і ХЦРК, і Теже, і... чого хочеш. Одне слово — я активіст і залізна фаланга в боротьбі за новий побут. Виписуй, Петю, за фалангу і слухай далі. Чому ж це виходить, що я — нова людина, а інші — ні. А тому, голубе, що я не міщанин. Розумієш, не мі-ща-нин. Обдивись мою кімнату: де, питаю я, в мене клітка з канаркою, плюшевий альбом з родичами, малюнки з «Нивы», самовар з гарусним півнем? Адже ж немає! А що ти бачиш замість цього: останню новину науки і техніки — радіо з двома навушниками, портрет Будьонного на коні, плакат «Геть неписьменність», комплект «Вістей» за минулий рік. Розумієш, усе нове, все сучасне. А ікони, кажеш? Так це, по-перше, не мої, а жінчині, а по-друге — вони посвячені в живій церкві; отже, брате, і тут у мене все по-новому. Не підкопаєшся. Якого святого намальовано? А чорти ж його знають, чи то Микола-чудотворець, чи то Пантелеймон-цілитель. Ну, вип'ємо, Петю, за чудотворців... А от, брат, цікаве питання: чому й досі святі не носять нових імен? Ерсіей-цілитель, наприклад, або ж Автодор-мученик. Ні, голубе, і в цій галузі обов'язково треба зробити щось... Ану лишень, Петю,

почнімо з мого цілителя, давай його перехрестимо. Та їй-богу! Ти знімай ікону, а я червоного олівця пошукаю. Що таке? Лампадка увірвалась?! Ні чорта, все одно в приватника куплена. А от що на жінчиному капелюсі стоїш — це вже шкода, і хоча б однією ногою, стерво, наступив, а то обома став і стоїть. Ти вже, Петю, разом і цю вазочку ліквідууй! Сам же я не можу — дорога, як пам'ять, а ти, будь ласка, дригни ногою, щоб ушент... Ну, от і спасибі... Що менше міщанства, то краще! Що?! Скатерть маслом заляпав? Нічого — ми гардиночкою її обітремо! А чого цій дамочці тут треба? Може, до тебе, Петю?.. А-а... моя жінка!!! Дуж-ж-ж-же приємно!!! Що? Не дозволиш?! Наплювать! Петю, не послаблуй темпу і не звертай уваги. Коли нова людина буде нове життя, ніхто їй не сміє заважати, а тим паче така міщанка, як ти. В тебе так і в паспорті сказано: міщанка. А в мене — брешеш, передивись усю мою родовідну — жодного міщанина. Були дворяни, купці, був батюшка, але ж міщанина, повторюю, жодного. І ти ще смієш мені заважати, коли я згідно з конституцією?! Ах, ти так?! Так я тебе так... Це, голубко, тобі не Восьме березня, хе-хе! Та не реви ти так голосно! Тебе ж не вбивають, а тільки б'ють! Час би вже хоч у цьому розбиратися... Ну, Петю, ти повхажуй за дамочкою, а я збігаю. «Ех, д'зажигай-ка ты, мать, лампа-аду!!!»

.

Я, товаришу міліціонере, справді випивши, але не через норму, а так, в пліпорцію. А щодо жінки, то не вірте їй: вона ж в мене малописьменна, а тому в тім, що було, навряд чи розбирається. Ви кажете, що цими днями вже складали на мене протокола? Ну що ж, новій людині треба і нового протокола! Петю, вип'ємо за новий прото... Тьху, вибачте! Така вже звичка — вітати все нове. Ну пишіть, товаришу, пишіть — така вже у вас літературна посада — писати. Петю, Петю! Як важко бути фалангою, коли скрізь протоколи. Е-ех!..

«З Р А З К О В И Й» С Е Л Ь Б У Д

Густий тютюновий дим, пахнувши в обличчя, ледве не збив мене з ніг. Я кілька хвилин стояв і ні чорта не бачив, тільки чхав і кахикав. Трохи звикнувши, я почав оглядатися. Сельбуд, як виявилось, був «зразковий»: підлога була чудесно заплъована, стіни прикрашали гасла: «А Федька — дурень», «Маруська боїця лоскоту» і таке інше. В сусідній кімнаті, очевидно, грали в шахмати. Правда, я не чув, щоб об'являли «шах», але зате хтось бадьоро і упевнено весь час говорив про «мат».

— Вам, товаришу, чого? — почув я чийсь голос.

Я обернувся і побачив крізь дим незнайому постать.

— Напевно, з міста, — догадалась фігура і додала: — Якщо цю установу хочете оглянути, так я завідувач і можу по суті... Вам з якої точки: так чи з освітньої?

— Та тут ніякої точки не побачиш, — посміхнувся я. — Ач який дим.

— У нас завжди так, — не без гордоців зауважив завідатель. — В тих, де одвідують дві каліки, звичайно, атмосфера чиста, а в нас зранку народ. Втягнути маси треба вміти...

— Чим же ви їх втягуєте? — широко здивувався я.

Завідатель погордливо всміхнувся.

— У других, звичайно, пивом та іншими лимонадами приваблюють, а в мене, брат, чорта лисого. Все за інструкціями.

— Тобто? — не зрозумів я.

— Ну, всякі розумні розваги, — відповів зав. — Шахи там, доміно різне. Деякі до того захоплюються, що до биття морди доходить. Вчора Васько Книш, наприклад, Петрові Конопатому всю карточку шахівницею роз-

писав. За дамку посварились. Так-то, дорогий товаришу, в інших пияцтво й темрява, а в мене — розумні розваги. Охоплено всі сто відсотків. Це теж відчувати треба.

— А культробота? — запитав я, почувавочи легку млюсть.

— Це в нас, брат, на ять,— була відповідь.— Ми на всю округу відомі.

— Вистави, мабуть, провадите? — догадався я.

— Так! — навіть гикнув від задоволення зав.— А які п'єсочки ставимо — пальці облизати можна. «Як ковбаса та чарка», наприклад, або «Кум мірошник, або Сата-на в бочці». Чудесно!

— Дозвольте,— тихо перебив я,— а хіба ці п'єси тее... ідеологічно витримані?

— Ех, ви, — похитав головою зав.— Ви звикли в своєму місті до всякої халтури — «Полум'ярі», «97», а в нас, брат, не жартуй,— і, зі сміхом підштовхнувши мене в бік, він радісно зареготав.— Ах, коли б ви побачили в нас «Кума мірошника»! Розумієте, артиста зав'язують у лантух і б'ють по голові макогоном. Вірите, публіка просто рачки лазить од сміху. А «Пан Цуцик». Тут, знаєте, баба сідає на лавку, лавка ламається і...

— Послухайте,— не витримав я.— Ви б цього «Пана Цуцика» краще за хвіст та палицею звідси. Серйозно.

— Чудово! — заіржав завсельбуду і навіть заплескав у долоні.— Ми так і зробимо: в першій дії Хівря буде тягти Остапа за ремінець і бити його палицею. От сміху буде! Здорово загвинтимо, хо-хо!! А ви це, вибачаюся, де-небудь бачили чи самі вигадали?..

Я помацки знайшов двері і вивалився на вулицю.

ТАЄМНИЧЕ ЗАМОВЛЕННЯ

Секретар вбіг у кабінет голови правління.

— Нещастя!

— Що таке? — незадоволено запитав голова.— Я зараз зайнятий. Бачите — чай п'ю.

— Покиньте свій чай! Кажу ж — нещастя! З Дніпропетровська одержано телеграму-блискавку. І чого тільки там немає: «безглуздя», «бюрократизм», а наприкінці так навіть прокуратуру згадують.

— Де ж ця проклятуща телеграма? Читайте швидше!

— Слухайте. «Втретє сповіщаємо замовлення виконано. Присилайте представника для прийому. За три дні дамо знати прокуратурі бюрократизм шкідництво».

— Ну так що ж тут страшного? — засміявся голова.— Пошліть до Дніпропетровська представника і нехай собі приймає.

— Що приймає? — роздратовано спитав секретар.

— Ну те, що ми замовляли, звичайно.

— А що ж саме?

— Та чорт його знає! — гримнув голова.— Не можу ж я про все пам'ятати. Подивіться у книзі замовлень. Ви ж не маленький.

— Дивився,— зітхнув секретар.— Жодного слова про Дніпропетровськ.

— Історія!

— Та ще й з географією,— додав секретар.— Я запитав усіх спеців, чи не давав, буває, хто-небудь коли-небудь на що-небудь замовлення у Дніпропетровськ. Ніхто нічого! Я на всякий випадок запитав і нашого сторожа: може ж, хоч випадково чув про замовлення.

Сміється. «Це,— каже,— не моя справа». А ще ударник праці. Тьху!..

— А може... завод помилився? — пожвавішав голова.— Може, це замовлення зовсім не наше, а когось іншого? Буває ж...

— Ні,— відрізав секретар.— Наше. Раз тричі дають телеграму, то тут уже без сумніву замовлення наше. Знову ж і прокуратуру згадують. Ні, це про нас. Безумовно.

— А що ж робити? — запитав голова.

— Стійте! — майже скрикнув секретар.— Здається, я знайшов вихід. Моя жінка знайома з однією дамочкою. Вірите, справжня мадам Теб. Ворожить — на красоту! Так чи не могли б ми дізнатись у неї, що саме і коли саме ми замовляли в Дніпропетровську?

— Так, так,— зрадів голова.— Це, дійсно, ідея. Сьогодні ж після роботи зайдіть до неї. А одним заходом і про чистку запитайте: як там вона для нас обернеться.

— Добре, добре. Я і про себе, і про вас запитаю. Нехай на бубнового та виновного короля кине.

Увечері мадам Теб сказала секретареві:

— Щодо минулого, пробачте, за хворістю здоров'я не вгадую, а от про майбутнє прямо скажу: неприємність в казньонному домі й скоро дорога.

І до чого все-таки влучно говорять іноді ворожки: «неприємність... дорога...» Ну, прямо наче з комісією по чистці умовились!

А щодо таємничого замовлення, то справа розплуталась сама собою: з Дніпропетровська приїхав представник заводу і пред'явив здивованому управлінню його ж власне замовлення.

Назва славетної установи, що має таку виключну пам'ять,— «Укрсільгосппостачання».

«Б Л И С К У Ч И Й К Е Р І В Н И К»

Подекуди профорганізації не приділяють належної уваги соцзмаганню і в цій важливій справі плентаються в хвості.

Представник профспілки Крутихвіст поправив рогові окуляри, висякався і, заплющивши очі, наче соловей під час співу, почав:

— Товариші! Великі завдання індустріалізації вимагають великої уваги й напруження всіх наших сил. Ми свідки великої доби, яка... та-та-та, тра-та-та (хвилин десять Крутихвіст цитував газетні передові). А тому, беручи на увагу і не жалкуючи витрат, наша славна спілка доручила мені (урочиста пауза) оголосити першу бригаду нашого заводу ударною бригадою.

Голосний регіт слухачів вкрив останні слова оратора. Здивований Крутихвіст трохи не проковтнув свою хустку. От тобі й ентузіазм робітничої маси! Замість плескати і кричати «вра», вони глузують з його слів.

— Товариші! — закричав Крутихвіст. — Я зовсім не розумію вашої поведінки. Чого ви смієтесь?

— А того, — відповіло разом кілька голосів, — що перша бригада вже два місяці працює як ударна.

— А-а... — протяг був Крутихвіст, але потім знайшовся і хутко проказав: — Вибачте, товариші. Я помилився. Від імені спілки я оголошую ударною не першу, а другу бригаду.

Знову регіт:

— І тут спізнився. Друга бригада теж працює вже ударною!

— В такому разі, — промимрив спантеличений Крутихвіст, — оголошую ударним увесь ваш цех!

— Ха-ха-ха! — залунало навкруги. — Наш цех уже тиждень як перейшов на ударну роботу.

— Ну, то нехай,— закричав Крутихвіст,— ударним цехом, крім вашого, буде і мартенівський!

— Спізнився, голубе! Цей цех першим перейшов на ударну.

— Ну, тоді — ковальський цех, — не здавався Крутихвіст.

— Теж спізнився.

— А слюсарний?

— Так само!

— Столя...

— Так само!

Крутихвіст витер хусткою піт, що градом капав з його обличчя, і прохрипів:

— Тоді від імені нашої спілки... оголошую ударним... увесь ваш завод!

Дружний регіт знову залунав у залі.

— Голубе! — наш завод уже три дні як оголосив себе за ударний. Про це вже і в газетах писали.

Крутихвіст голосно гикнув і непритомний упав на підлогу.

Викликаний заводський лікар констатував велике недокрів'я через непомірне вживання циркулярів та занадто довге перебування в зіпсованому повітрі кабінету.

К Л А П Т И К І С Т О Р І І

(Може, й не жарт)

Люди сивої давнини мали чудові нерви. І це, зрозуміло: тоді не було ні пошти, ні радіо. Древня людина зовсім не потребувала зв'язку або ж — вірніше — зв'язківців. Треба було, приміром, ватажку льодового періоду покликати свого льодового ад'ютанта, він просто виходив з печери і, приклавши долоні до рота, кричав:

— Алло! Алло! Омельк-о!!! Іди лишень сюди-и!!!

Льодовий Омелько вискакував із свого житлокоопу і таким же чином відповідав:

— Зара-а-аз!!! Тільки онучі одягну-у!!!

Оце тобі і був повний зв'язок: і пошта, і телеграф, і телефон, і радіо.

Далі було вже гірше. Древні римляни винайшли (на свою і на нашу голову) щось на взірець пошти.

Вони писали листи на вкритих воском дощечках (пізніше на пергаменті) і надсилали їх адресатам. З цього і почалось.

Староримський листоноша, будучи малописьменним, плував адреси: листа, скажімо, треба було віднести до прекрасної Флавії Рубікон, а він ніс його до зовсім не прекрасної Флавії Сендетікон, що являлась, крім того, тещею бідолашного відправителя. Староримські сімейні скандали нічим не відрізнялись від сучасних, а тому читач може легко уявити собі, що бувало в таких випадках.

Імператорські накази та розпорядження теж часто потрапляли не туди, куди слід: сенатор, якому пропонувалось за 24 години залишити місто, одержував запрошення на імператорську вечірку і, навпаки, запрошений

до імператора, жахаючись, читав, що його сина скарано на смерть за згвалтування 52-літньої весталки.

Добре було, коли зазначений син стояв поруч батька і, мов лошак, реготав з цього повідомлення, а якщо він був відсутнім, то що тоді почував бідолашний дідуган?!

Навіть такий видатний історичний факт, як вбивство Юлія Цезаря, стався виключно завдяки пошті.

Читаць, звичайно, пам'ятає, що перед тим, як увійти в сенат, Цезар одержав листа, в якому друзі сигналізували йому про небезпеку, але він цього листа навіть не розпечатав і... за годину був забитий.

Чому ж Цезар не прочитав листа? А тому, що він гадав, що цей лист, як і завжди, або не йому адресований, або писаний ще позаторік.

Греки були розумніші від римлян: в них не було пошти.

Державні та військові повідомлення надсилались спеціальними вісниками. І робилось це хутко, в два щоти.

Відомо, наприклад, що звістку Фемістокла про перемогу над персами Афіни одержали через дві години (віддалення Марафон — Афіни 40 кілометрів).

А живи Фемістокл зараз і дай він після бою телеграму-блискавку (а на телеграфі — наші хлопці!), то сталося б ось що:

а) блискавка йшла б від Марафона до Афін тижнів три,

б) зміст блискавки трохи змінився б. Замість «Персів перемогли вітайте», нещасні афінці одержали б: «Перси перемогли тікайте».

Уявляєте, що сталося б в Афінах після такої телеграмочки!..

С В И Н Я Ч А С П Р А В А

Щоб забезпечити членів цегельних артілей м'ясом, гірничий центр запропонував артілям, щоб вони придбали свиней та відгодували їх протягом зими. Жашківська цегельна артіль повідомила свого дільничного інструктора, що вона «дає згоду прийняти на відгодівлю свиней, якщо їх видасть сусідній радгосп, забезпечить фуражем та якщо будуть відпущені на це спеціальні кошти...»

Ніколи зібрання не було таке численне й жваве.

— Обов'язково будемо розводити свиней,— радісно кричав голова.

— Я ще з дитинства люблю шинку й малоросійську ковбасу.

— А свинячий холодець хіба поганий? — перебив секретар.— Це ж така їжа... та ще коли чарка.

— Дозвольте й мені слово,— втрутився скарбник.— До вашої резолюції я маю внести деякі зміни. Ви, товариші, зовсім забули про сальтисон. Звичайно, я не заперечую ні проти шинки, ні проти ковбаси, але ж будьте, товариші, справедливі, не позбавляйте прав громадянства і сальтисон.

— А сало,— істерично вигукнув похмурий технік.— Уявляєте, береш молоденьке сальце, ріжеш його, гадюку, на тоненькі шматочки і на сковородочку...

— Свинячий смалець теж непогана штука,— перебив попереднього оратора рахівник.— Особливо з кашею.

— Дайте, нарешті, висловитись,— обурився технік.— Це ж вам не вечірка, а зібрання; так от я й кажу: береш сальце, ріжеш...

— Та ріж його швидше, а то слина вже котиться,— гукнув хтось з місця.

— Кажі далі. По суті.

— Я ж і кажу: ріжеш шматочками, піджарюєш...

— Товаришу голово, — не витримав рахівник, — дозвольте ж і мені про смалець. Не можна, щоб тільки один висловлювався. Це зажим...

— Давайте швидше голосувати, — закричали навкруги. — А то, дійсно, слиною зйдеш.

— Правильно, — сказав голова, — холодець — не міжнародне становище. Зрозуміло і без запитань. Зараз голоснемо... Хто за шинку, тобто ні, за ковба... тьху, чорт... за розведення свиней, підведи вгору руку.

Тих, що утримались, не було, а рахівник, так той навіть перевищив норму — підвів обидві руки.

— Одноголосно, — резюмував голова. — А тепер, секретарю, шпар одразу листа до центра. Пиши. «Обговоривши пропозицію відповідних органів про розведення свиней виробничими артілями і всіляко бажаючи підтримати наше скотарство і взагалі палаючи ентузіазмом, Жашківська артіль просить:

1. Надіслати нам свиней.

2. Відпустити належні кошти.

3. Відрядити потрібний штат, тобто свинарів, ветеринарів, робітників.

4. Преміювати нас за нашу згоду й палання ентузіазмом.

Із свинячим привітанням... тьху!.. проклятуша свиня прямо з язика не злазить... З товариським привітанням. Голова артілі». Дай підпишу.

— Дорогі товариші, — проказав артільний сторож, що тільки-но увійшов до кімнати. — От ви вимагаєте собі все: і свиней, і кошти, і ветеринарів. А самі ж ви що робитимете?

— Як що? — навіть обурився голова. — Ми будемо... їсти, звичайно...

Пропозицію свинячих ентузіастів центр відхилив, бо відразу побачив, що Жашківська артіль зовсім не потребує свиней... в неї досить своїх.

«МАРІЯ-МАГДАЛІНА»

(Психологічний етюд)

Делегат з'їзду радторгслужбовців тов. Курочка тремтливими руками зав'язував краватку й думав:

«Господи, як же мені все-таки краще зробити: чи признатися, що розтратив, чи ще почекати? З одного боку, непогано признатися — можуть простити, дати змогу частинами покрити заборгованість, але, звичайно, оголосять догану, протягнуть у газеті, а то ще, милуй боже, і з посади усунуть. А з другого боку, наче добре й не признаватися. Про ревізію щось не чути, ніхто нічого не знає, є, значить, час зібрати як-небудь гроші й покрити розтрату, а тим самим зберегти посаду і своє чесне ім'я. Ну, а якщо признаватися, то, звичайно, тільки тут, в окрузі. По-перше, мене майже ніхто не знає, не так буде соромно, а по-друге, дві тисячі — це сума тільки для периферії, а для центра — це справжня ерунда, насіння. Ну, то як же краще: признаватися чи ні? Ану, спробую: якщо скаже «в лівому» — признаюся, «в правому» — ні».

— Ваню! — гукнув він приятеля, що в нього, буваючи на з'їздах, завжди жив. — В якому вусі дзвонить?

— В тому, що брудніше, — сміючись, відповів приятель.

— Тьху, дурню! — вилаявся Курочка. «Ану, нехай мені доміно порадить. Чіт — признаюся, нечіт — ні. А бодай би ти здохло!» — І Курочка зі злістю, кинувши на підлогу «порожню», вискочив з кімнати. Зуби цокотіли з такою силою, що всі звертали на нього увагу, в грудях пекло, наче в крематорію, а ноги не йшли, а витанцьовували якогось чудернацького фокстрота.

«Господи, як же краще: сказати чи ні?»

Ледве відшукавши Палац праці й тримаючись за серце, Курочка почав підійматися по східцях. Ху, ніколи не було так важко йти до свого окрв'їдділу, як тепер. От уже і другий поверх. Там третій, треті двері ліворуч і... Чи сказати, чи ні? Признаватися чи, може... Курочка, наче епілетик, пройшов ще один поверх і, намагаючись відкрити двері, увійшов у кімнату. Через скляну перегородку було видно публіку, що сиділа в залі й уважно слухала чиясь доповідь.

— Це, мабуть, Зануденко про міжнародне смалить,— подумав Курочка, а після нього моя доповідь про роботу правління. Хороша робота — дві тисячі наче корова язиком злизала. Легко сказати — дві тисячі! Ні, будь-що-будь, признаюся! — І рішучими кроками він попрямував на сцену, де за червоним столом сиділа президія зборів. Що казав попередній оратор, Курочка, звичайно, не чув; він ледве дждався кінця доповіді і, перехрестившись, вивалився на сцену і впав навколішки.

— Простіть мені заради Христа,— забубонів він, витираючи сльози,— розтратив я... дві тисячі розтратив... як одну копійчку... простіть, більш не буду...

Делегати повскакували з своїх місць і здивовано дивились на новоявлену Марію-Магдаліну, що, плачучи, смикала себе за руду бороду і, немов у турецький барабан, біла в груди.

— Простіть... покрию... як одну копійчку...

— Нічого, нічого,— почувлися співчутливі голоси,— бог простить, хто ж без гріха? Ох-хо-хо — життя наше...

Президія остовпіло мовчала.

— Вибачте мені, товаришу,— нарешті звернувся до Курочки голова зборів.— Але ж хто ви такий, і про яку саме розтрату ви нам розповідаєте?

— Та про звичайну,— почав було Курочка і відразу ж підвівся на ноги.

За столом сиділи якісь невідомі йому люди, а над ними на стіні висів червоний плакат: «Палке привітання округовому з'їздові гірників».

«Господи, я ж не туди потрапив! — майнуло в голові нашого героя.— Мені ж на з'їзд радторгслужбовців треба, а тут гірники. От оказія!»

— Вибачте,— сказав він голосно,— я зараз доведу вам про все остаточно, там, за лаштунками, мій порт-

фель; сю хвилиночку.— І з цими словами Курочка кинувся із сцени в коридор, а відтіля на площадку.

«Це я переплутав парадне,— сміючись, думав Курочка, наче Фербенкс, стрибаючи по східцях.— Окрвідділ радслужбовців має вхід з майдану, а я з переляку зайшов з провулка, от і потрапив до гірників. Господи, як добре, що я переплутав, а то, не будь цього, розляпав би я про розтрату нашому з'їздові, ну й каюк. А що таке, власне кажучи, дві тисячі? Єрунда, яку легко покрити. Та й дуже просто: от виграю на перегонах або на позиці, ну, й той... Ні, брехня — ми ще подивимося — хе, хе! — хто кого переможе: я — бупр чи — бупр мене?»

І, відшукавши помешкання свого з'їзду, він, бадьорий і радісний, підійшов до президії.

ВИПАДКОВИЙ САТИРИК, АБО ЖЕРТВА МОНТАЖУ

— Ну, товариші,— сказав секретар редколегії Дулін,— останнє число нашої стінгазети мусить бути наять. По-перше, як це не дивно, воно виходить своєчасно, по-друге, матеріалу в ньому хоч завались і, по-третє, я вигидав одну штуковину, що, безумовно, пожвавить газету.— І секретар витяг з кишені купу паперових шматків з намальованими віньєтками.

— Це назви до наших заміток,— пояснив секретар.— От, наприклад: «Навіщо брехати?» — до передовиці про японську ноту, «Що гадає робити місцевком» — до замітки про культроботу, «Ось що буває з п'яницями» — до протиалкогольного нарису. Ну і далі: «Дайош паперову макулатуру», «Всі до Автодору» і таке інше. Здорово?!

— Та воно, дійсно, гарно,— ствердив голова редколегії Нечіпай.— Кольорові художні заголовки, звичайно, будуть, так би мовити, підкреслювати зміст заміток і взагалі нададуть газеті приємного вигляду. Знов же і друкарці менше роботи.

— Значить, подобається? — запитав секретар.— Ну от і гаразд. А то все кажуть, що редколегія нічого не робить. А це ж, звичайно, образливо: тут думаєш, стараєшся...

— Так-то воно так,— зітхнув один із членів редколегії,— а от погано, що в нашій газеті нема нічого викривального. Що у нас, хиб немає, чи що? Та їх скільки завгодно: місцевком спить, директор п'є...

— Тихше, тихше,— замахав руками секретар.— Не дай боже хто почує. А щодо стінгазети, то й не думайте. Навіщо ми будемо сваритися з адміністрацією і місцев-

комом? Це ж буде справжня демагогія, склока. Ні, товариші, на мою думку, для керування стінгазетою потрібні тільки три речі: обережність, обережність і обережність. А береженого, як кажуть, і бог береже.

— Та воно й дійсно,— відгукнувся Нечіпай,— посваришся з ким не треба, то швидко й з роботи полетиш.

— Я ж і кажу,— хитнув головою Дулін.— Ну, а зараз доручімо нашому голові змонтувати ввесь газетний матеріал і вивісити в коридорі. Згода?

— Так я той...— почав було Нечіпай,— на мене чекають...

— Нічого, нічого,— одрізав Дулін,— ти й так у нас тільки для меблів. Не будь же свинею — не відмовляйся. Та дивись, змонтуй як слід, там у нас малюнки, фото, так ти того... не підкачай. Ну, ми пішли.

— Оце, дійсно, не було печалі,— почухав потилицю Нечіпай, коли всі вийшли з кімнати.— О сьомій на мене чекає Лідуся, а я мушу поратися тут із цією проклятою газетою. Ех!..

Він узяв намальовані заголовки й почав їх хутко розкладати до заміток.

— Оця, значить, сюди, для передовиці, оця сюди... Хм, а як же далі? От біда. Той дурень хоч би номерами позначив, а то, виходить, до кожного заголовка відповідну замітку шукати. Це ж, значить, треба мало не все читати. Та це ж не менш, як на годину, а тепер... Господи, без чверті сім. Я спізнюся... Що ж його робити? Ех, що буде, те й буде! — І Нечіпай ухопив клей і з швидкістю блискавки почав наліплювати на дошку заголовки, а під ними примощувати дописи, що першими попадали під руку.

Другого дня, коли Нечіпай прийшов на роботу, товариші зустріли його дружним реготом і гучними оплесками.

— Ну, брат, і сатирик же ти! Прямо здохнути можна. Ач як протягнув усіх, навіть директора не злякався. Оце дійсно стінгазета...

А Дулін, білий, як крейда, відтяг його у куток і, цокаючи зубами, прохрипів:

— Ти що ж це, збожеволів, певно? Та взагалі як же ти без нашої згоди насмілився? Яке ти мав право?

— Та в чім річ? — захвилювався Нечіпай.— Я нічого не розумію.

— Не розумієш?! Так іди почитай, йолопе.— І секретар силоміць потяг Нечіпая в коридор.

А в газеті було таке: сповіщення місцевкому про те, що вживають заходів до поліпшення культроботи, називалось: «Навіщо брехати?», фото «Контора за роботою» — «Дайош паперову макулатуру», і навіть замітка про захорунання директора мала назву: «Ось що буває з п'яницями».

Голова редколегії пробіг очима кілька рядків і неприємний упав на руки секретаря.

А другого дня нашого героя звільнено «за демагогію і склоки». Місцевком не заперечував.

Я К С Т А Т И С Л А В Е Т Н И М П И С Ь М Е Н Н И К О М

(Підручник для початківців)

З давніх-давен чомусь думають, ніби письменникові треба мати талант. Брехня! Буржуазна вигадка! Письменником може бути кожна людина, аби в неї під руками був шматок паперу та олівець. І далі — кожний письменник може бути славетним, аби він видав хоч одну книжку. Звичайно, якщо у вас рідний дядя — завідувач видавництва, то вам, як кажуть, і книжка в руки. Але ж, беручи на увагу, що не в усіх є дяді і не кожний дядя — завідувач, ми й хочемо тут дати письменникам-початківцям кілька потрібних порад.

1. Найголовніше в кожному творі — це його назва, бо вона завжди міститься на найкращій сторінці книги — обкладинці. Назву цю треба давати так, щоб, з одного боку, до смерті здивувати читача, а з другого — щоб, прочитавши її, не можна було здогадатися про зміст самої книги. Особливо рекомендуємо початківцям такі назви: «За що та навіщо?!», «Чотири збоку!», «Не підходь — вдарю!» і т. ін.

2. Крім назви, для успіху книжки має значення і малюнок на обкладинці. Його теж треба подати читачеві як слід. Наприклад, коли ви пишете про землетрус у Криму, непогано намалювати римського вояку з величезними радіонавушниками в зубах.

Коли ж ваша книжка говорить про змичку з селом, на обкладинці обов'язково повинна бути Ейфелева вежа або ж...

А проте художники це й без мене добре знають.

Тому авторам турбуватися нема чого: загвинтять обкладинку на ять.

3. Кожну книжку обов'язково треба присвячувати

комусь із відомих людей. Наприклад: «Моєму однодумцеві Л. Толстому», «Миші Лермонтову на спомин», «Буревісникові від орла», «Горькому — Мерлушка».

4. Непогано з першої ж книжки друкувати й свого портрета. Сфотографуватися можна різно: а) з ногами, б) до половини (кабінет-елеган), в) у три чверті, г) в одну третину (так зван. аліментний розмір). Найкраще фотографуватися з ногами: по-перше, не дуже буде видко вираз вашого обличчя, а по-друге, це фото дасть критикові привід кинути блискучу й приємну для вас фразу: «В цій книжці ми ясно бачимо Івана Мерлушку на весь його зріст». Якщо ви боїтесь, що з портрета вас можуть впізнати і навіть побити, то найкраще містити портрета небіжчика-брата, неприємного для вас знайомого тощо.

5. Перед виходом у світ книги треба тонко та вміло звернути на себе увагу читачів. Для цього можна, наприклад, вступити до якоїсь літературної організації, а через три дні надіслати до всіх редакцій такого листа:

«Цим сповіщаю, що з 2 травня ц. р. я ніякого зв'язку з асоціацією «АБВГДЕЖЗ» не маю.

Робота над романом «На городі бузина» (3 крб. в твердій обкладинці) не дає мені часу працювати на користь зазначеній асоціації.

Відомий письменник Мерлушка».

Непогано дати й таке «спростовання»:

«Через те що деякі громадяни поширюють чутку, ніби я в своєму романі «На городі бузина» (вийде в липні, книгарям — знижка!) змальовую побут комгоспу, категорично зауважую, що це все вигадки, і кожний громадянин, прочитавши роман, переконається в правдивості моїх слів.

Щодо брехунів, то я притягну їх до відповідальності. З привітанням! Мерлушка».

Ну, здається, все...

Тьху! Ледве не забув.

Може ж, хто запитає: а як же писати саму книгу?

Та господи! Аби олівець та шматок паперу, а там — встигай тільки до видавництва відвозити. Та я ж, здається, казав уже, таланту для цього не треба, це не брехня, не вигадка, а... гірка правда.

Тепер писати дуже легко.

Ну, а що читати оту писанину тяжко, то це письменника «не торкається».

П О М И Л О Ч К А

Директор іще ніжився на ліжкові, ліниво перегортаючи сторінки французького роману, коли в кімнату несподівано ввірвався голосний і різкий дзвінок телефону.

Незадоволено мугикнувши, директор заломив сторінку і, підстрибуючи по холодній підлозі, підійшов до апарата.

— Чого треба? — сердито бовкнув він у трубку.

— Це я, Семене Аркадійовичу,— почувся голос керсправами Тиркіна.— Пробачте, що так рано, але в нас, можна сказати, надзвичайна новина.

— В чому справа? — швидко запитав директор, а в голові, немов блискавка: невже ревізія?!

— Дивіться, не впадїть непритомним,— захлинувся між тим керсправами,— новина нечувана, просто сенсація дня.

«Чи не попався, бува, Мишко з мануфактурою... Ех, і підштовхнув же мене нечистий дозволити!» — знову подумав директор, а в трубку прохрипів:

— Та не тягніть же, Христа ради, кажіть прямо.

— Ой, не можу! — почувлося в трубці...— Наш скарбник...

«Значить, і не ревізія, і не Мишко. Хвала богові!» — подумав був директор, але, одразу пригадавши про те, що їхній трест отримав учора 47 000, вчепився за апарат.

— Скарбник утік?! Так?!

— Ні, ще не втік, але за годину, певно, побіжить. Просто на Москву. Хе-хе!

Директор закричав:

— Та звідки ви це знаєте?

— Він тільки що був у мене,— сміючись, відповів керсправами.— Коли він повідомив мене про свою вигадку, я ледве не згубив притомність. От тобі клюква, думаю: такий тихий, слабенький — і раптом на тобі! Прохав вам кланятися і вибачити...

У директора з рота побігла піна.

— Ви божевільний! Чому не затримали, не повідомили каррозшук, міліцію? Обох під суд! До прокурора.

— При чому тут міліція, прокурор? — здивувався керсправами.— Лижні змагання не тільки дозволяються, а ще й...

— Які лижви?—крикнув директор.—В чому справа?

— А в тому,— засміявся Тиркін,— що наш скарбник сьогодні вранці бере участь в лижному пробігові — Харків — Москва. Виходить, він...

Директор повісив трубку з такою силою, що в Тиркіна ще довго дзвеніло у вухах.

З Р А З К О В И Й К О О П Е Р А Т И В

Побачивши, що в лавку зайшла жінка, прикажчик поволі відклав «Ниву» за 1893 рік і, солодко позіхнувши, запитав:

— Вам чого, громадянко?

— Солі два фунти, фунт цукру, шматок мила, десяток сірників і...

— Та-та-та! — перебив її прикажчик. — Не так швидко. Солі у нас зараз немає, громадянко. Голова обіцяв на тому тижні в місто поїхати і прихопити з собою фунтів з п'ять, а поки що, повторюю, нема. Далі ви казали — сірники. Сірників також нема. Свої навіть доводиться з дому брати — закурювати або ще що... Потім цукор... На слово повірте — місяць назад вийшов, і зараз в ящиківі од цукру тільки кицька спить.

— А мило? — спитала здивовано громадянка.

— Мило? — протяг прикажчик. — Мила ми принципово не держимо. Буржуазні забобони. По-нашому, громадяночко, аби совість чиста була, а тіло — це вже друга категорія.

— Ну, в такому разі, може, у вас нитки є? До зарізу зараз потрібні.

— На жаль, — зітхнув прикажчик, — нема і ниток.

— Так що ж у вас є? — здивувалася покупниця.

— Чимало кой-чого є, — поважно відповів кооператор. — Перш за все завідуючий є, прикажчик є, сторож...

— Та я не про це, — засміялась громадянка. — Який крам у вас є?

— Бачте... Ви член кооперативу?

— Так.

— Ну, в такому разі вам, як своїй людині, я відкрию

нашу кооперативну таємницю. Справа в тому, що зараз лютує страшенно епідемія розтрат. І ось, щоб запобігти цьому, наше правління вирішило нічого абсолютно не купувати для крамниці. Розумієте? У других там розтрати, недостачі, а у нас — прямо рай. Всі навіть дивуються. А вся справа в тому, що спокуси у нас немає ніякої. Одне слово — благодать. Чи не правда?

Жінка мовчки плюнула і, стукнувши дверима, пішла.

В У Д А Р Н О М У П О Р Я Д К У

(Обіжник Тьхутресту за № 114587)

Дуже терміново! Дуже циркулярно! До всіх підлеглих підприємств нашого тресту.

В зв'язку з ускладненням на паперовому фронті правління тресту пропонує вам негайно вжити слідуючих заходів:

1) Скликати спеціальну нараду всіх відповідальних працівників для обговорювання питань щодо паперової кризи. Протоколи наради в десяти примірниках надіслати до правління не пізніше 10 березня.

2) Негайно завести прибутково-видаткові книги для фіксування прийому та видачі чистого паперу.

3) Відібрати від усіх службовців писане зобов'язання берегти папір як у конторі, так і у себе вдома.

4) Всебічно економити книги, упрізвивши не дуже потрібні, наприклад: «Книги для скарг».

5) Скриньки для скарг, що заохочують населення до звірячого знищування паперу, перевісити в непомітне місце або ж — краще всього — накрити їх плакатом «Бережи папір».

6) Про хід кампанії повідомляти правління щотижнево — особливими відомостями (дивись додаток, форма № 11) і щомісяця — зведеними анкетами (форма № 48).

7) Про кожний випадок недбалого ставлення до паперу складати відповідного акта, копії з якого (в трьох примірниках) надсилати: а) до правління, б) РСІ, в) прокуратури.

8) Нарешті, з метою здобуття непотрібного паперу пропонується вам переглянути всі архіви, причому, коли в них буде знайдено важливі документи, негайно зняти

з них копії (в двох примірниках), а оригінали, вкупі з іншими паперами, здати на лом.

Сподіваємося, що при виконанні вищезазначених правил ми спільними зусиллями ізживемо паперову кризу і дамо державі потрібну кількість свіжого доброго лому.

Голова правління (підпис)

Керуючий справами (підпис)

З М І С Т

	Стор.
<i>Слово про товариша по перу. Євген Кравченко</i>	5
Горе від розуму (<i>Жарт</i>)	7
Точна механіка	9
Курортник	12
Житлокооп № 13	14
Петько (<i>Розділ з ненаписаного роману «Батьки та діти»</i>)	18
Пахло м'ятою (<i>Трагічна гумореска</i>)	20
Наслідки	22
Доспівався (<i>З нотаток провінціального Шаляпіна</i>)	24
Він — проти	26
Плюс-мінус ентузіазм	28
Павло Семафоренко	31
Як ми їздили (<i>З нотаток колишнього спеца</i>)	34
Ентузіаст	37
Графологія	39
Хабар	41
Ліберал	44
Нова людина	46
«Зразковий» сельбуд	48
Таємниче замовлення	50
«Блискучий керівник»	52
Клаптик історії (<i>Може, й не жарт</i>)	54
Свиняча справа	56
«Марія-Магдаліна» (<i>Психологічний етюд</i>)	58
Випадковий сатирик, або Жертва монтажу	61
Як стати славетним письменником (<i>Підручник для початківців</i>)	64
Помилочка	66
Зразковий кооператив	68
В ударному порядку (<i>Обіжник Тьхутресту за № 114587</i>)	70

9 коп.

ДЕРЖЛІТВИДАВ
УКРАЇНИ